

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

BİTİRME ÇALIŞMASI

**1957'DEN 1974'E KIBRIS
(ANILARDA YOLCULUK)**

Derleyen: ZEHRA EKİNCİ

(Yakın Doğu Üniversitesi-Türk Dili ve Edebiyatı-Son Sınıf Öğrencisi)

(Okul Numarası: 960142)

TEZ DANIŞMANI: Doç.Dr. BÜLENT YORULMAZ.

Haziran 2000 /Lefkoşa.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	2 - 3

Birinci Bölüm – 1957/1958 ve 1963 olayları ile ilgili Anılar:

1. M. Asım Burç (1957'den 1970'e Milli Mücadele Anılarım	5 – 8
6. Mehmet S. Emircan (Doğru Yol Nasıl Düştü).....	9 – 11

İkinci Bölüm – 1957/1958 ve 1963-1974 olayları ile ilgili anılar:

1. Çetin Faruk Serez (1957'den 1974'e Gözlemlerim ve Yaşadıklarım	13 – 16
2. Ali Osman Üntüver (Kayseri'li Yusuf.....	17 – 20

Üçüncü Bölüm - 1963 olayları ile ilgili Anılar:

1. Dr. Ayten Berkalp (Devlet Hastahanesinde Vahşet).....	22 – 36
2. Yaşar Boran (Erenköy Ateş Çemberi)	37 – 40
3. Nurten Ekinci (Çocukluğumun Anıları)	41 – 43
4.. Faik Koyuncuoğlu..(Ölümü Yaşamak.).....	44 – 50
5. Ümit Özdil (Genel Komite'de Yaşananlar)	51 - 52
6. Özker Uzun (Erenköy'de Öğrenci Direnişi)	53 - 60

Dördüncü Bölüm – 1974 olayları ile ilgili anılar:

1. Özkan Aşılmaz (Lefke'nin Düşüşü)	62 – 65
2. Hüseyin Berkmen (Öğrencilikten Malül Gaziliğe).....	66 – 68
3 Enver Emin (Enver Hattı'nın Hikayesi)	69 – 75
4. Ayten Lisani (Poli'de Yaşanan Dram)	76 - 78
5. Dinçer Zabitoğlu (Göç ve Kaçış Öyküleri)	79 - 83

GİRİŞ

Tez konusunu oluşturan olaylar, 'batmayan uçak gemisi' olarak nitelendirilen ve bu niteliğiyle de Doğu Akdenizde büyük bir stratejik öneme sahip olan, ancak yalnızca 9251 kilometre kare genişliğindeki küçük bir adada, Kıbrıs'ta geçmektedir.

Bu küçük adayı, tarihi süreç içinde, Luzinyanlar, Fenikeliler, Cenevizliler, Venedikliler, Osmanlılar ve İngilizler egemenlikleri altında bulundurmışlardır. 1571'de adayı fetheden Osmanlılar, üç yüz yıl yönettikleri bu adayı, 1878'de İngilizlere kiralamıştır. 1914 yılında ise, İngilizler, tek yanlı olarak Adanın yönetimine el koymuştur.

1950'li yılların ortalarında, Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak amacıyla İngilizlere karşı başlatmış oldukları silahlı tedhiş eylemleri, 1955 yılında EOKA tedhiş örgütünün yaşama geçirilmesinin ardından, Türkleri de giderek artan ve yaygınlaşan bir biçimde etkisi altına almıştır. Köy basmalar, yol kesmeler, arkadan vurmalar, yıldırma ve sindirme eylemleri, Türkleri karşı örgütlenmeye ve kendi güvenliğini sağlamak amacıyla silahlanmaya itmiştir.

1957 ve 1958 yıllarında Rumlar, Adanın çeşitli yerleşim birimlerinde Türklerle karşı silahlı saldırılar düzenlemişler ve savunmasız insanlarımızı katlederek şehit etmişlerdir. İşte, 1 Ağustos 1958 tarihinde kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı, Rumların vahşetine dur demek ve Türk halkının güvenliğini sağlamak için bir yer altı örgütü olarak oluşmuş ve Kıbrıs Cumhuriyetinin kuruluşuna kadar işlevini büyük bir başarı ile sürdürmüştür.

1959'da imzalanan Londra ve Zürih Andlaşmaları ile, Türk ve Rum halklarının eşit kurucu ortaklığında kurulan Kıbrıs Cumhuriyetinin, 16 Ağustos 1960'da başlayan siyasi yaşamı, tarihe 'Kanlı Noel' olarak geçen 21 Aralık 1963 tarihinde, Türk halkının Anayasal haklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan Anayasa değişikliklerini yaşama geçiremeyen Rumların, yine Tarihe 'Akritas Planı' olarak geçen ve Türk halkını topluca yok etmeyi ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmeyi hedefleyen silahlı saldırıları ile kesintiye uğramış ve o tarihten sonra Türkler, kurucu ortak oldukları Cumhuriyet yönetiminden her anlamda dışlanmışlardır.

21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırıları sonucu Türkler 103 köyü boşaltmak zorunda kalmışlar ve 20 Temmuz 1974 Mutlu Barış Harekatına kadar geçen süreç içinde, Ayvasıl'da, Arpalık'ta katliama maruz kalmışlardır. Bu süreç içinde, 1964 yılında Erenköy'e, 1967 yılında Geçitkale'ye karşı büyük ölçekli silahlı saldırı gerçekleştiren Rumlar, Türk uçaklarının müdahalesiyle emellerine ulaşamamışlardır.

20 Temmuz 1974 tarihinin, Kıbrıs Türkünün yaşamında kuşkusuz çok ayrı bir yeri vardır. O tarihten sonra Kıbrıs Türkü özgürlüğüne kavuşmuş, dağınık ve güvencesiz yaşamaktan kurtulup, kendi özgür bölgesinde birarada ve kendi öz yönetiminde yaşama olanağına kavuşmuştur.

Bu gün bağımsız bir devletimiz varsa, özgürce ve insanca yaşıyorsak, bunu kuşkusuz, Tez konumu oluşturan olayları yaratanlara borçluyuz.

ÖNSÖZ

Kıbrıs Türk toplumunun yaşamında, EOKA tedhiş örgütünün estirdiği terör rüzgarlarının yarattığı 1957-58 olaylarının; tarihe “Kanlı Noel” olarak geçen ve Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakını hedefleyen AKRİTAS Planının uygulanmaya koyulduğu 1963 olaylarının ve nihayet Mutlu barış hareketi ile taçlanan 1974 olaylarının çok önemli ve unutulmaz yeri vardır.

1957’den 1974’e uzanan tarihi süreç içinde Kıbrıs’lı Türkler çok acılı günler yaşamışlar, köylerinden, evlerinden ve işlerinden sökülüp atılmışlar, göç etmek zorunda bırakılmışlar ve en acısı, yakınlarını, sevdiklerini yitirmişlerdir. Rum vahşeti, Ayvasıl’da, Arpalık’ta, Taşkent’te, Atlılar ve Sandallar’da toplu katliamlarla kendini göstermiş, insanlık dışı bu davranışlar, Kıbrıs Türk Halkının yüreğinde unutulmaz ve onulmaz yaralar açmıştır.

Bu olayların içinde yaşayan, olaylara tanıklık eden kişilerin ağzından o günleri, o günlerde yaşanan olayları, anılarda yolculuk yaparak yaşamak, kuşkusuz acıların tazelenmesi. Onları dinlerken aynı acıları onlarla beraber yaşamaktan ve onların acılı gözyaşlarına kendi gözyaşlarımı katmaktan kendimi alamadım çoğu kez.

Halkların birbirlerine bu denli düşmanca yaklaşması, insanların din, dil ve ırk farklılıkları nedeniyle topluca yok edilmek tehlikesi ile karşı karşıya kalmaları;.sevgi ve barış içinde yan yana yaşamak ve aynı coğrafyayı dostça paylaşmak varken, bir halkın diğer halka yaşama hakkı tanımaması, anlaşılır gibi değil. Kıbrıs’ta yaşananları, halkıma karşı yapılanları anlamakta zorluk çektiğimi, hatta anlatılanlar karşısında zaman zaman isyan ederek haykırdığımı itiraf ederim.

Dilerim iki halk da, özellikle olaylara, çirkinliklere ve olumsuzluklara neden olan Rumlar, yaşananlardan ders çıkarırlar. Ve dilerim ki bundan böyle bu güzelim adada kan ve gözyaşı akmaz, geçmişte yaşanan acılar bir daha yaşanmaz.

Başta, bu Tez konusunu bana veren ve bu konuda beni yüreklendiren Bölüm Başkanımız Sayın Doç.Dr. Bülent Yorulmaz olmak üzere, Anılarını bana anlatma ve tezime katkı koyma zahmetine katlanan sevgili büyüklerime saygılarımı sunmayı ve teşekkürü bir borç bilirim.

Şehitlerimizin ve bu Vatanı vatan yapanların önünde saygı ile eğilirim.

ZEHRA EKİNCİ

BİRİNCİ BÖLÜM

1957/1958 ve 1963 OLAYLARI İLE İLGİLİ ANILAR

1. M. Asım Buirç *(1957'den 1970'e Milli Mücadele Anılarım)*
2. Mehmet Salih Emircan *(Doğru Yol Nasıl Düştü)*

ANLATANIN ADI VE SOYADI: M. ASIM BURÇ
Doğum yeri ve tarihi : Larnaka – 1932
Mesleği : Emekli Müdür.

1957'DEN 1970'E MİLLİ MÜCADELE ANILARIM

“Biz, ilk gençlik yıllarımızdan başlayarak kendimizi olayların içinde bulduk. Yıl 1957. Larnaka’da Türk Mahallesini Rum Mahallesinden ayıran bölgede Rumlar devamlı gösteri yapıyorlardı. Türk kesiminden de bir grup genç Rumlara karşı yürüyüşler düzenliyorlardı. Kendilerine Volkan diyordu bu gençler. Bir gün bana geldiler. “Biz kendimize bir abi istiyoruz. Başımızda dursun. Meğer Lefkoşa’da bu konuda uyarı almışlar.

Benim Milli Mücadeleye katılım işte böyle oldu. Sonra, 1958 yılında bir gün Lefkoşa’ya çağrıldım. Rumların “Enosis” istekleri o sıralarda artıyordu. Tahrikleri de öyle. Lefkoşa’da bana verilen görev, Larnaka’da ve çevre köylerde Türk Mukavemet Teşkilatının kurulmasını sağlamaktı. Geceleri hareket ediyorduk. Buluşma yerimiz daha çok meyhaneler idi. İçmek bahane. Oradan birer ikişer ayrılıp önceden kararlaştırdığımız yerde veya evlerde buluşup konuşuyorduk. Bu hareketin daha ilk günlerinde beni Türkiye’ye eğitime gönderdiler. Döndüğümde eğitimlere başladık. Tatlısu’da, Tuzla’da, Mormenekşe’de, Klavya’da ve Pile’de gizli gizli toplanıp silah eğitimi yapıyorduk. Fakat fazla bir silahımız yoktu.

Bir akşam yine meyhanede toplanmıştık. Gece geç vakit birer ikişer ayrıldık meyhaneden. Ben bir arkadaşla birlikte çıkmıştım. Gecenin karanlığında takip edildiğimizi hissettim. Arkamızdan biri geliyordu. Bir evin köşesine geldiğimizde kendimi pusuya attım. Arkadaşım da gayri ihtiyarı öyle yaptı. Adam da koşarak karanlıkta kaybolduğumuzu görünce arkamızdan koşmaya başlamıştı. Tam köşeyi döndüğünde tabancamı çekerek kestim önünü. Adam ne olduğunu şaşırılmıştı. “Kimsin sen, neye peşimizden geliyorsun, şimdi seni vurayım

mi?” dedim. Adam çok korkmuştu. O sırada arkadaşım araya girmişti. Adamı tanıyormuş. Her gece meyhaneden birer ikişer çıkıp karanlıklarda kayboluşumuz onu merak ettirmiş. Bu yüzden dayanamayıp takip etmiş bizi. Aradan bir zaman geçtikten sonra bu arkadaşısı da yemin ettirerek aramıza aldık. Öyle herkesi aramıza alamıyorduk. Dikkatli olmalıydık. Şüphe yaratıcı davranışlardan kaçınmalıydık.

1960 yılında Cumhuriyet kurulduktan sonra Temsilciler Meclisinde göreve başladım. Sonra da Girne’ye evlendim. Girne’de Türk bölgesi çok dar bir bölge idi. Çok az sayıda teşkilatçı arkadaş vardı burda. Daha rahat hareket edebilmek için Girne Halk Evini kurduk. Amaç spor değildi tabii ki yalnızca. Geceleri toplanıp konuşmak ve gençleri gizli gizli eğitmekti. 21 Aralık 1963 olaylarına kadar hafta içi her gün işime gidip geliyor, boş zamanlarımı ve geceleri de kulüpte geçiriyordum.

1964 yılının ilk aylarıydı hatırladığım kadarıyla. Rumlar Kazafanayı muhasara etmişti. Kazafanaya gitme görevi almıştım. Gittim. Gördüm ki uzun süre direnemeyecekler. Ne sayıca ne de silah ve malzeme bakımından Rumlara karşı direnmelerine imkan yoktu. Geriye dönüp durumu Lefkoşa’ya bildirdim. Bana ikinci bir görev verildi. O arkadaşlara Kazafana’yı terketmeleri ve Boğaz’a gitmeleri gerektiğini kendilerine duyuracaktım. Öyle yaptım. Dere yatağını takip ederek arkadaşlar Boğaza ulaşmışlardı.

Kısa bir süre sonra ben de Boğaz’da görev aldım. O bölgede yeni bir teşkilatlanma gerçekleştiriliyordu. Rum saldırılarına karşı bölgenin savunmasına yönelik bir organizasyondur bu. O günlerde Rumlar Lapta’nın üst başından dağdan saldırıya geçmişlerdi. Bilelle, Kırmı, Ağırdağ ve Kömürcü’yü korumakla görevli birlikler zorda idi. Onlara yardım emriyle iki arkadaşımın birlikte Landrover bir araçla ve elimde Bren, seyrediyorduk. Bilelle’ye yakın bir yerde Arif Hoca (Arif Hasan Tahsin) önümüzü kesti. Beni görünce “Asım bey sen nereye, senin Boğaz’da başka görevin yok mu? Bırak arkadaşlar gitsin” dedi ve benim

yerime bren kullanacak Aytekin isimli bir delikanlıyı görevlendirdi. Araç bizden ayrıldıktan kısa bir süre sonra Rumların yaylını ateşine maruz kaldı ve benim yerime Bren kullanmakla görevlendirilen o genç çocuk maalesef şehit oldu. Bu olayı hatırladıkça hep kahrolurum.

Anlatmak istediğim iki olay daha var ki bu olaylar beni hep gururlandırır. Boğaz Sancağında İstihbarat subayı idim. Yani Dal 2 olarak görev yapıyordum. Şimdiki Kayalar köyünde, yani Orga'da bir Radar varmış, uçaklara karşı kullanılıyormuş Bu tesis hakkında Türkiye bizden bilgi istiyordu. Kayınpederimin arabasıyla bir hafta sonu Kormacit yoluyla ulaştım Orga köyüne. Arabayı kuytu bir yerde bırakıp tesisin yakınlarına kadar yürüdüm. Tesiste silahlı askerler vardı. Korkuyordum. Yüreğim delice çarpıyordu. Çalışanların arasında sürünerek yukarda tepenin üzerinde olan bu tesise daha iyi görüntü alabilmek için biraz daha yaklaştım. Kullandığım makine zoom'lu idi ve çok net fotoğraf çekiyordu. Dönüş, daha bir tehlikeli ve riskli idi. Her an Rumlar tarafından durdurulabilir veya uçurumlardan birinden aşağılara yuvarlanabilirdim. Boğaz'a nasıl geldim bilmem. karargahta görevli arakadaşın temizlediği fotoğrafları albüm yaptım ve komutana verdim. Yaptığım görev takdire değer görülmüştü. Bu görev nedeniyle beş Kıbrıs Lirası ödül aldım.

Ödüle layık görüldüğüm bir başka olay da, Girne sahillerindeki Rum mevzileri hakkında bilgi derlemek için görevlendirilmemdi. Bu iş kolay bir iş değildi. 1969-70 yıllarında idi. O sıralar Birleşmiş Milletlerin kontrolundaki kapalı uçak alanında küçük uçaklarla geziler yapılabilirdi. Bu uçaklardan birini kiraladım ben de. Alanda çalışan bir arkadaş yardımcı olmuştu bana. Pilot, Beyrutlu biri idi. Fotoğraf makinemizi saklama ve bize uçakta verme işinde bize yardımcı olma sözü vermişti. Öyle de yaptı. Beşparmakların üzerinden uçarak, dağdaki ve Girne sahillerindeki Rum mevzilerinin resimlerini çektim. Bozdağ üzerinde uçarken aşağıdaki Rum mevzilerinden uyarı almamıza rağmen görevimizi kesintiye uğratmadan tamamladık. Çektiğim resimler bütün

Rum mevzileri hakkında istenen bilgileri verecek nitelikte idi. Bu resimleri de Türkiye'ye gönderdik. Bir hafta sonra bana yine yaptığım görev nedeniyle beş Kıbrıs Lirası ödül verilmişti.

Benim en büyük ödülüm, çektiğim bu resimlerin 1974 Barış Harekatının gerçekleştirilmesinde kullanıldığını ve çok işe yaradığını yıllar sonra o harekata katılan bir subay arkadaştan öğrenmiş olmamdır. Bu subay arkadaş Boğaz Sancağında bir dönem Dal 3 olarak da görev yapmıştı.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: **MEHMET SALİH EMİRCAN**

Doğum Yeri ve Tarihi : **Lefkoşa – 1937.**

Mesleği : **Emekli Tarih Öğretmeni – Araştırmacı Yazar.**

DOĞRU YOL NASIL DÜŞTÜ

Hanım kızım, sana 1963 olayları ile ilgili anılarımı anlatacağım anlatmasına ama. Anlatacağım anıların, tarihi süreç içindeki oluşumlara ve Kıbrıs'ın stratejik önemine ilişkin özlü bilgilere değinmeden, doğru bir biçimde algılanması ve tek başına bir anlam ifade etmesi mümkün olmadığından, ben anılarımdan önce kısa bir giriş yapmak istiyorum.

Bilindiği gibi Kıbrıs, doğu Akdeniz'de, stratejik öneme haiz bir adadır. 9251 kilometre kareden oluşan bu küçük adada, halen üç siyasal oluşum egemenlik sürdürmektedir. Bunlardan biri 3242 kilometre kareden oluşan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ; diğeri 5509 kilometre kareden oluşan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve bir diğeri ise 1960 Ortaklık Antlaşması ile İngiltere'nin egemenliğinde bırakılan ve Ağrotur ile Dikelya bölgelerini içine alan Egemen Üsler Bölgesidir. Bir de tabii bu iç siyasal oluşum yanında, 1963 olaylarından sonra oluşan Ara bölge var ki bu bölgede halen Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleri görev yapmaktadır.

Peki, nasıl olmuştur da, seksen bin kişilik küçük bir toplum, 20 Temmuz 1974 zaferine ulaşabilmiştir ? Kıbrıs Türk toplumu atalarından bulduğu çok önemli bir alt yapıya sahipti. 1978 yılında Kıbrıs 'ın *İngilizlere kiralanmasından sonra.karşılaşılan proplemler ve yaşanan olumsuzluklar, Kıbrıs Türkünü, bunlar karşısında siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda çalışmalar yapmaya ve kurumlaşmaya sevketmiştir.* Yani 21 Aralık 1963'e gelindiğinde, Kıbrıs Türk halkının bütün deneyimi, 1 Ağustos 1958 tarihinde kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı

değildi. 1878'den başlayarak toplanan milli şuralar ; 1940 yılında Rumlardan ayrılınarak kurulan Türk sendikaları ; aynı şekilde Kıbrıs Türk Çiftçilerinin Rumlardan ayrılarak kurdukları Birlik ; ardından 1955 yılında EOKA tedhiş örgütünün kurulmasıyla ortaya çıkan KITEM, VOLKAN, 9 EYLÜL gibi küçük yeraltı örgütlenmeleri ve nihayet 1963 olaylarının ardından kurulan Mücahit ordusunun kurulması 1974 mutlu Barış Harekatına giden yolda önemli aşamalardı.

Bu özlü girişten sonra, bir eski mücahit komutanı olarak belleğimde yer eden yaşadığım mücahitlik anılarımdan birini kısaca aktarmak istiyorum. 21 Aralık 1963'te doğum yerim olan Tahtakale'de iki Türkün katledilmesiyle başlayan olaylar, bütün ada sathında yayılarak gelişti. Bu olaylar gelişirken ben Girne'de bulunuyordum. Girne dördüncü kovandı. 60-70 mücahit vardı bu kovanda. Kendimizi savunabilmek için evlerin içine mevzilerimizi yapmıştık. Bu savunma, 1964 yılının Mart ayının 10'una kadar bu şekilde evlerin içinde devam etti. Atış yapılmıyordu. Hatta bizim polisimiz ay yıldızlı formasını giyerek bizim Türk Bölgesi olarak bilinen dar bölge içinde de devriye gezmekteydi ve Rumlar bu bölgeye girememekte, girmemekte idiler.

Uzatmayalım. Girne'de uzun süre barınamayacağımız farkedilmiş olacak ki, Lefkoşa'dan gelen bir emir gereğince, 9 Mart 1964 tarihinde Beşparmaklara çekildik. Silahlarımızla birlikte. Çünkü orada bir bölge komutanlığı ihdas edilmişti. Girne Kovanı bir bütün olarak o bölge komutanlığı emrine tahsis edilmiş bulunuyorsunuz denmişti. . Komutanı da Arif Hasan Tahsin hoca idi. Fota'daki Üçüncü kovanın kovan beyi idi. 10 Martta geldik ve bu birliğe katıldık. O dönemde dağın daha büyük bir bölümü tutulmamıştı.

Beşparmak dağlarının en uç kısmında birinci mevzi diye adlandırılan Lapta'nın üst başından başlayarak Saint Hilarion'a kadar uzanan bir bölgede Savunma çizgisi oluşturmakla görevlendirilmiştim. Bilelle, ağırdağ, Kömürcü ve Pınarbaşı gibi Türk köylerine bakan

yüzünde, Dağın zirvesinde ve eteklerinde Girne'den arkadaşlarla bu bölgeye yerleştik.

1964 yılının Nisan ayı idi. 24'ünü 25'ine bağlayan bir Nisan sabahı, Lapta ve Karmi tarafından dört bölükten oluştuğunu tahmin ettiğimiz bir Rum Birliği dağa tırmanmaya başladı. Bizim mevzilere karşı amansız bir saldırıya geçmişlerdi. Lapta'nın üst başındaki birinci ve üçüncü mevzilerin bulunduğu bölgeden başlayarak Saint Hilarion'a kadar uzanan ve altı buçuk kilometreden oluşan bir güvenlik hattını 40 mücahit ile birlikte savunmak durumunda idim. Silahlarımız iki bren, eski piyade tüfekleri ve sten tipi silahlardı ve mermilerimiz de kısıtlı idi. Askeri açıdan değerlendirildiğinde bu kadar geniş bir alanın bu kadar az sayıda insanla tutulması veya müüdafa edilmesi imkansızdır. Rum saldırısı planlı bir saldırıydı. Ortada bulunan mevzileri şiddetli ateş altında bulundurarak düşürdükten sonra, mevzilerimiz arasındaki bağlantıyı kestiler önce, ardından da iki kanattan yoğun bir saldırı ile savunmamızı kırıp bizi aşağılara çekilmeye zorladılar. Dağ düşmüştü. Komutamdaki bir bölgeyi düşmana bırakmak ve daha aşağılarda yeniden bir savunma hattı oluşturmak zorunda kalmıştık. Bu benim unutamadığım bir olaydır. O olayda ben ve üç arkadaşım, en son çekilen kişileriz. Billargo denilen kişi geldi yanımıza son olarak ve her taraf kapanıyor, burda kalmazsınız, bir tek açık yer var, sizi alıp oradan aşağıya götüreceğim dedi bize ve öyle çekildik. Dağın düşmesi ile birlikte de, Bilelle, ağırdağ, Kömürcü ve Pınarbaşı gibi Türk köylerine bakan yüzünde, Dağın eteklerinde yeni bir savunma hattı oluşturduk. Bu bölgedeki savunmamız 1974 mutlu Barış Harekatına kadar başarıyla devam etmiştir..

İKİNCİ BÖLÜM

1957/1958 VE 1963-1974 OLAYLARI İLE İLGİLİ ANILAR.

1. Çetin Faruk Serez (*1957'den 1974'e Gözlemlerim ve Yaşadıklarım*)
2. Ali Osman Ünüver (*Kayseri'li Yusuf*)

ANLATANIN ADI VE SOYADI: ÇETİN FARUK SEREZ
Doğum Yeri ve Tarihi : Limasol - 1941
Mesleği : Emekli Piyade Binbaşı.

1957'DEN 1974'E GÖZLEMLERİM VE YAŞADIKLARIM

1955'te Rumların EOKA tedhiş örgütünü kurmaları üzerine, Türkler de kendi kendilerini savunma ihtiyacı duymaya başladılar. Gayri nizami olarak mahallelerde yaşayan insanlar kendi aralarında mahallenin güvenliğini sağlamak amacıyla gözcü olarak görev yapmaya başladılar. Derken Kara Çete ve Volkan gibi örgütlenmeler kendini gösterdi. Ama bunlar geniş çaplı örgütlenmeler değildi. 1958'de Türk Mukavemet Teşkilatı kurulunca, tüm örgütler bu örgüt çatısı altında toplandı ve Kıbrıs Türkü kendini bu örgüt çatısı altında savunmaya başladı. Bu hareket sonuçta başarıya ulaşmıştır. Cumhuriyetimizin Kurulmasının kökeninde bu Örgütün yıllar süren mücadelesi yatmaktadır.

1963-1967 olayları, çok karanlık, ızdıraplı günler olmuştur. 104 köyümüz göç mecburiyetinde kalmıştır. Ekonomik yönden çökertilmiştir. Kıbrıs Türkü ; ama direnmekten, mücadelesinden vazgeçmemiştir. Göçle birlikte belirli yerleşim birimlerinde kantonlar oluşturulmuş ve bu kantonlarda Sancaktarlıklar ihdas edilerek mücadele sistemli hale getirilmiştir.

21 Aralık olaylarında ben Kıbrıs Ordusunda teğmendim. 21 Aralık'ı 22 Aralık'a bağlayan gece ben, rahmetli Yüzbaşı Hasan Aşıcı tarafından, rahmetli Cumhurbaşkanı Muavini Dr. Fazıl Küçük'ün çalışma bürosunda, ki şu anda Rum kesiminde bulunmaktadır, görevlendirildim. Yanımda 5 asker vardı. Ellerindeki silahlar, piyade tüfeği ve üçer mermi. Bende de 38'lik bir tabanca ve altı mermi. Başka bir şeyimiz yoktu. Cumhurbaşkanı Muavinliğinin bahçesindeyiz. Binanın hemen berisinde

bir parmaklık ve bir pencerenin içinde bir telefon. Yüzbaşım o zaman bana dedi ki, telefon yanınızda, çaldığı zaman Atalasa Polisi çıkacak, şu numarayı istediğinde, beni Cumhurbaşkanının şimdiki sarayında bulabilirsiniz dedi. Her yarım saatte bir telefonu alıyoruz bilgi vermek için. Karşıda bir Rum cevap veriyor. İstedğimiz numarayı söylüyoruz, bulmuyor. Üçüncü kez aradığımda, bir küfür salladı ve telefon hattı kesildi. Gece yarısı, mahkeme binalarının ordan şiddetli bir yayılım ateşle kaplandık. Bizi rahatsız ederek oradan kaçırmaktı gayeleri. Konumumuz ya bir derinlik yok. Geriye gitmek olamaz. Sağımız Rum, solumuz Rum. Sabah saat beş, beş buçuk civarında, şiddetli bir ateş başladı karşı taraftan. Emir verdim, birer adet mermi ateşleyebilirsiniz dedim. Arkadaşlar beş el ateş açtılar. Karşılık verdiler, hem de daha şiddetli bir şekilde. Tam o anda bizim Türk kesiminden eski bir araba, içerisinde bir bey ve bir hanım. Hanım da hamile. Ordan geçmeye çalışıyorlar. İşaret edip durdurdum. Çünkü ateş devam etmekte idi. Özay isimli bir Türktü bu. Ondan sonra öğrendim ki bu arkadaş daha sonra şehit olmuş.

“Amerikan radyosunda görevliyiz, oraya gideceğiz” dedi bana. Ben de, “Beşerin oraya gitmeyi, vaziyet kritiktir. Siz doğru Lefkoşa’ya Saraya gidin ve deyin ki vaziyet kritiktir, onun için bize takviye göndersinler. Bundan söyleyin Yüzbaşuya” dedim. Bilahare öğrendim ki bu arkadaş gitmiş Saraya, Yüzbaşuyu bulmuş ve demiş ki “ordaki askerlerin hepsini Rumlar öldürdü”. Bu arada ateş yeniden yoğunlaştı. Birer mermi daha ateş ettim. Asker arkadaşların elinde yalnızca birer mermi kaldı.

Bana bir baktım ki her taraftan Cumhurbaşkanlığı ikametgahı sarılmış durumda. O anda iki alternatif var. Askerin morali bozuk. Ellerinde mermi yok. Ya bir fırsat bulup daha geriye çekilmek veya orada kalıp hepsi heşuma ölmek. Fakat nasıl, nereye çekileceğiz ? Her tarafımız sarılmış. Ben böyle düşünürken ayağım bir yere dayalı idi. Nereye dayandığımı farkında bile değilim. Baktım ki bir Land Rover. Salih diye bir arkadaş dedi ki, “çabuk arabayı çalıştır. O birer adet mermilerinizi de harcamayın” dedim. Motoru çalıştırmak istedi, motor

çalışmıyor. “İtin” dedim. Biraz ittik. Araba çalıştı. Ama mesafe artık çok daralmıştı. Ateş devam ediyor. İkametgahın çevresi tahta perde ile çevrilmişti. “Komutanım, dedi, nasıl çıkacağız?” Dedim ki “arabayı süratle tahta perdeye doğru sür ve devam et, perde yıkılır, çıkarız”. Öyle yaptık. Tahta perde devrildi, çıktık. Binanın karşısında Cyprus Airways’in bürosu vardı. Biz ordan çıkar çıkmaz sağa döndük. Orada bren otomatik silahlı bir Rum.Kaldırımın üzerinde yatıyor ve ateş etmeye çalışıyor. Silahını bize doğrulttu ve taradı bizi. Allahtan isabet almadık. Şu anda Köşklüçiftlik bölgesinin Ledra Palace barikatının bulunduğu yere geldik ve hemen orada, havuz vardı eskiden, orada mevzilendik. Ertesi gün Osman Paşa caddesini takip ederek Yüzbaşına ulaşmak istemiştım. Şimdi Pizza Poronto’nun olduğu yerde, köşedeki mevzide Allah rahmet eylesin TMT’den arkadaşım Mustafa Ormancı nöbet tutuyormuş. Kendisine demişler ki bu istikametten kim gelirse gelsin ateş et, kimsenin gözünün yaşına bakma. Ben onun orada olduğunu bilmediğim gibi, o da benim o yoldan gelebileceğimi bilmiyor. Aramızda iletişimsizlik var. Döndüğümüz zaman, bizi namlusuna almış; ama içinde bir his ateş etme demiş. Biz geçtik Land Roverle. Tam Saraya girecektik ki baktım arkamızdan bir motosikletli geliyor. Tam Saraya girerken önümüzü kesti. Beni görünce, “sen misin gardaş” dedi. “Benim” dedim. Ağlamaya başladı. Sinir krizi geçiriyordu. « Az kalsın hepinizi vuracaktım » dedi.

1963 olaylarından hafızamda kalan bir olay bu. 1974 olaylarına gelince. Ben müstakil Birlik komutanı idim. Plevne Bölük komutanı. Boğazın en gözde, en kuvvetli Birliği kabul edilirdi. Boğaz’da bir tabur, üç de müstakil birlik vardı. Zafer Taburu, . Plevne Bölüğü, Karargah Servis Bölüğü ve Destek Bölüğü. Üç tane ağır makineli tüfeğimiz vardı. Mermi miktarı, biner adet. 19 Temmuz’u 20 Temmuz’a bağlayan gece yarısı saat 02.00’de, indirme ve çıkarmanın olacağı bize tebliğ edilmişti. Verilen emir gereğince askerlerimize sabah 04.30’da bildirecektik. Ama her bölge bunun tedbirini almış durumda idi. Sabahın erken saatlerinde, 05.20’de bombardıman ile çıkarma ve indirme başladı. Jetler bombalar ve paraşutçu birliği paraşutları

atarken, helikopterler komandoları indirirken manzara görülmeye değermi. Tabii bu kolay bir hareket değilm. İlk sorti olduğu zaman Rum şaşkın durumda idi ve ateş etmemiştii. Tahmin edemezdi. Denizden de deniz topçuları bombalıyordu. Bilahare başladı tabii onların ateşii de. Pınarbaşı Havaalanını, mücahitlerin büyük emekle meydana getirdiği o aşağı yukarıya üç kilometre uzunluğundaki havaalanını bombalamaya başladılar. O ilk şaşkınlıkları gittikten sonra Alayköyden, Kutsevendi'den orasını bombalamaya başladılar. Boğaz korkunç bir duruma girdi. Hayat yoktu sanki. Kesif bir barut kokusu, mermi sesi, top sesi. Başka bir şey duyulmuyordu. İnen birliklerin en ağır silahı tabii GI ve G3 silahları ile 60'lık havandı. Bu meyanda 3'lü ve 4'lü paraşütle top attılar ve topçu birliği de indi. Boğaz ile telsiz haberleşmemiz devam ediyordu. Karargaha çağrıldım. Havaalanına atılan topları kullanacak topçular istikamet bilmeyebilir ve bizim mevzilerimize de zarar verebilir dendi. Land Roverle, ateş altında Pınarbaşı Havaalanına gittim. Buradaki manzara çok feci idi. İnen Mehmetçikler ellerinde kazma kürek, kendilerine mevzi kazıyorlardı. Her tarafta bir patlama. Topçuları sordum. İleride dediler. Bana iki kılavuz asker verildi topçuların yerlerini göstermek üzere. Yaya olarak yürümeye başladık. Belirli aralıklarla mevzilenmişlerdi. Bir, iki, üç derken bulduk topçuları. Bir tanesi çok fena ısınmıştı. Baraj atışı yapıyorlardı zira. Atış istikametlerini Dikmen ve Kutsovendi'ye yönelttik ve iki askerle geriye dönüşe geçtik. Ben araca binip ayrılırken "gazanız mübarek olsun" dedim askerlere, selamlaştık. 500-600 metre ya gitmiş ya gitmemiştik ki şiddetli bir patlama oldu. Başımı geriye çevirdiğimde baktım bana refakat eden iki askerin orda dumanlar yükseliyor. Geriye döndüm. Askerlerin bir tanesi şehit olmuştu. Diğerinin ise bir bacağı kopmuştu. Diğer bacağı parçalanmıştı. Yanık, acılı bir sesle, haykırırcasına bir uzun hava okuyordu. Tüylerim diken diken olmuştu. Derken kızılای geldi. Doktor ayağını kestirdi ve o askeri alıp gittiler. Selamlaştık ve ayrıldık oradan. Anlatacak belki çok daha başka şeyler var ama. Bu olay beni çok duygulandırdığı için anlatma gereği duydum.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: ALİ OSMAN ÜNÜVER.
Doğum yeri ve tarihi : Lefke – 1939
Mesleği : Emekli Piyade Binbaşı.

KAYSERİLİ YUSUF

Teğmen olarak Kıbrıs Ordusunda görev yaparken 1963 olayları patlak verdi. Bu andan itibaren mücahit ordusunda çeşitli yerlerde ve çeşitli görevlerde bulundum. Bunları uzun uzun anlatmak istemiyorum. Fakat yine de aktaracağım esas anıma geçmeden önce, geçmişe şöyle bir göz atmayı uygun buluyorum.

EOKA'nın faaliyete geçtiği 1950'li yıllarda, bizim öğretmenlerimizin büyük çoğunluğu Türkiye'den geliyordu. Bu öğretmenler, milliyetçi insanlardı. Mesela Hidayet Gürsoy, Tarih hocamız. Kore savaşına katılmış bir yüzbaşı idi. Bize milliyetçilik duyguları aşıladılar. Daha doğrusu var olan ve gizlemek durumunda kaldığımız milliyetçilik duygularımızı açığa çıkardılar.. Yoksa biz, çocukluğumdan hatırlıyorum, .Milli ve dini bayramlarımızda evimizin içinde gizli gizli Türk Bayrağını çıkarır, öper, dışardan görünmeyecek biçimde asar ve tekrar sandığa koyardık.

1963 olaylarına gelinceye kadar, 1955'lerden başlayarak giderek artan bir şekilde Rumların Türkleri tacizleri devam ediyordu. Rum polisleri hiç sebep yokken Türklerin işyerlerine baskınlar düzenliyorlardı. Sonra bombalamalar, yol kesmeler, adam öldürmeler başladı. 21 Aralık 1963 olaylarından tam bir ay öncesi idi. Ben, Çetin binbaşı ve bir kaç arkadaş birlikte Zafer sinemasına gitmiştik. Gece sinemadan çıktık. Mağusa kapısından geçip Eğlence'ye askeri kampa gidecektik. Tahtakale kapısından çıktığımızda iki -üç araba önümüzü kesti. Bir grup silahlı Rum indi aşağıya. Çoğunluğu 14-15 yaşlarında olan ve en büyüğü ancak 22-23 yaşında olan gençlerdi bunlar. « Stamada-dur, eller yukarı » dediler bize. İçlerinden biri, 22-23 yaşlarında bir genç, duvara

dönmemizi ve ellerimizi duvara dayamamızı söyledi. Tahtakale’de o kemer kapının oradaydık. Ellerinde tabanca vardı. Yokladılar bizi teker teker ve ne iş yaptığımızı sordular. Kıbrıs Ordusunda asker olduğumuzu söyledik. İçlerinden biri, “Bayraktar’a bombayı siz mi koydunuz?” diye sordu. Cevap vermemizi beklemeden de “Siz koydunuz. Bu akşam da başka bir sabotaj yapacaktınız değil mi ? Oraya gidiyordunuz ? » dedi. Sabotaj yapacak olsak herhalde üzerimizde gerekli malzeme olacaktı. Hayır dedik. Aralarında konuşmaya, tartışmaya başladılar. Vuralım mı diyorlardı. O an şans eseri bir şey oldu.. Larnaka istikametinden gelen bir kamyon süratle geldi, virajı alamadı, kaldırımın üzerine çıktı. Işıklarıyla bunları aydınlattı. Geriye döndüler ne oluyor diye bakmak için. Biz bunu fırsat bilerek değişik yönlerde doğru kaçmaya başladık. Delikten iki arkadaşla birlikte Tahtakale’ye doğru kaçtıktan sonra Lefkoşa’ya Saray Önündeki Polis Karakoluna geldik. Nöbetçi subayı o akşam Kemal Besim beydi. Olayı etraflıca anlattık. Arabanın bir tanesinin plaka numarasını almıştım ben. Söyledim. Araştırmayapıldı. Bunun üzerine Kemal bey bize dedi ki, “hiç bir şey yapamam. Çünkü bu plakasını verdiğiniz araç İçişleri Bakanı Yorgaçis’e aittir.” Oradan çıktık ve Bozkurt Gazetesine Cemal Togan beye giderek durumu anlattık. Ertesi gün bu olay Gazetede çıktı. Ertesi gün kamp komutanımız bizi çağırdı ve kızdı. Niye bana olayı bildirmediğiniz de gazeteye gittiniz diye.

21 Aralık 1963 olaylarını izleyen günlerdi. Mora, Meluşa, Aya, Arcoz gibi köylerin muhasara altında olduğu, çemberin giderek daraltıldığı ve bu köylerin çok kısa süre içinde düşeceği haberi gelmişti. Lefkoşa’dan elli kişilik bir ekip oluşturuldu. Cephane, mühimmat yüklenip geceleyin Hamitköy üzerinden, Kanlı dere içini takip ederek sızma yoluyla Mora’ya gittik. Oradan Aya’ya geçtik. Silah ve cephane götürdük. Bu bölgede aşağı yukarı bir buçuk ay kalarak tahkimat yaptık. Subay olmamız hasebiyle köylülere silah kullanmayı öğrettik.

Köylerden geriye döndüğümüzde Kazafana'da çarpışmalar vardı. Bu köy üzerindeki baskıyı kaldırmak için Dikomo ile Bellabayıs'a baskın düzenleme emri aldık. Dağa çıktığımızda sabahın dördü olmuştu. Beşparmak dağlarının üzerinde Dikomonun üstünde, Rum Bozdağı dediğimiz yerde konakladık ve beklemeye başladık. Hücum saatini bekliyorduk. Birden bir telsiz geldi . Derhal geri çekilin emri. Geriye, bugünkü Türk Bozdağının olduğu yere çekildik. Daha sonraki günlerde neden saldırı emrini geri aldınız diye sorduğumuzda. Bize dendi ki, siz Kazafana'ya saldırıydınız, baskını yapaydınız, o köydeki tüm kadın, çocuk, herkes katledilecekti.Çünkü siz yukarıya çıktığınızda, Kazafana mücahitleri, sızma yolu ile Boğaz'a geldiler. Kazafana da bu arada düştü. İrtibatsızlık tabii. Kalanlar sadece kadınlar ve çocuklardı.

1974 olaylarına gelince..20 Temmuz 1974'de ben Lefkoşa Sancılarında Muhabere subayı olarak görev yapıyordum. İlk gün Nurettin Ersin Paşa'ya irtibat subayı olarak görevlendirildim. Daha sonraki günlerde bir çok müsademenin içinde bulundum. Ama bunları anlatmayı, şu kadar adam vurdum, şunu yaptım, bunu demeyi, övünmeyi pek sevmiyorum. Esasen bu işin, adam öldürmenin övünülecek bir yanı da yok. Savaş bu, öldürmezsen ölürsün. Yine de yaşadığım bir olayı anlatayım. 24 Temmuz'da, 77'nci Bölükten, eski Trafikten bir hareket oldu. Bugünkü mevzilere kadar, yani, Küçük Kaymaklı'daki mevzilere kadar yürüdük ve orada durduk. Çarpışmadır, vurmadır-kırmadır, müsademedir. Herşey içiçe. Bugünkü 55'nci Bölüğün, Kaymaklı mezarlığının arkasındaki bölgede geçirdik geceyi. 24'ünün gecesini. Komutanlar toplandı, haritalar çıktı. Hedefimiz,planımız şudur dendi. Sabah saat dörtten itibaren burdan harfeket edilecek ve bu hatta gi,dilip orada durulacak. Bu hat, bugünkü hattın aşağı yukarı 100-200 metre ilerisindeki bir hat. Herkes görev emrini aldı. Ben ve İlkey astsubay, harekatta takip edeceğimiz yolu, eski Üsküdar barın bulunduğu yol ile yüz metre güneyinde kalan bölge bizim görev kapsamımızda idi. Adamlarımı nerelerden geçireceğimi önceden saptamak için bir keşif

yapmaya çıktık. Gece karanlık. Ay ışığı ne kadar aydınlatırsa etrafı, o kadar bir aydınlık var. Biz keşif yaparken, yanından geçtiğimiz bir binanın köşesinden birisi beni aniden kucaklayı verdi. Ne silahımı çekebildim ne hiç. Yanımdaki arkadaşlar da dona kaldılar. Onlar da ateş edip etmemektedir tereddüt geçirdiler. Ateş etseler beni de vurabilirlerdi. Türkçe konuşuyordu. Ben Türküm dedi. Aldık kendisini, geriye götürdük. Bir Türk askeri idi. Kayseri Birliği Dördüncü Paraşütçü Taburundan Yusuf isminde bir er. Paraşutla atlarken Rum tarafına düşmüş. Paraşutunu saklıyor ve ayın 24'üne kadar aç susuz indiği yerde saklanıyor. Peki bu kadar gün uyumadan nasıl dayanabildin diye sordum kendisine. Komutanım dedi, çalı, diken toplayıp koltuklarımın altına yerleştirdim. Bu şekilde uykusuz kaldım. Uyku bastığında kollarım vücuduma baskı yapıyordu, böyle olunca acı duyup uyanık kalıyordum. Kendisine yiyecek verdik, su verdik. Ekmek yerken uyuya kaldı. Bıraktık uyusun, istirahat etsin. Ertesi gün sabahleyin hareket ettik. Bugünkü hatların çok çok ötesine gittik, çarpışa çarpışa. Rumların direnişini kırdık ve onları hedef olarak saptadığımız hatların gerisine ittik.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1963 OLAYLARI İLE İLGİLİ ANILAR

1. Dr. Ayten Berkalp (*Devlet Hastahanesinde Vahşet*)
2. Yaşar Boran (*Erenköy Ateş Çemberi*)
3. Nurten Ekinici (*Çocukluğumun Anıları*)
4. Faik Koyuncuoğlu (*Ölümü Yaşamak*)
5. Ümit Özdil (*Genel Komite'de Yaşananlar*)
6. Özker Uzuner (*Erenköy'de Öğrenci Direnişi*)

ANLATANIN ADI VE SOYADI : Dr. AYTEN BERKALP
Doğum yeri ve tarihi : Limasol – 1934
Mesleği : Doktor – Kamu Hizmeti
Komisyonu üyesi.

DEVLET HASTAHANESİNDE VAHŞET

İstanbul Tıp Fakültesinde öğrenimimi tamamlayıp doktor olarak Kıbrıs'a ilk gelişimde, Cumhuriyet yeni kurulmuş sayılıyordu. 1960 yılının son günleriydi. Kıbrıs'a dönüşümde İngiltere'ye gitmek amacıyla idim. Fakat temas ettiğim bazı arkadaşlar, özellikle Dr. Necdet Ünel, Kıbrıs'ta yeni bir dönem başladığını ve Türklere de, özellikle memuriyet hayatında, önemli haklar verildiğini ve 30-70 oranına göre bakanlıklarda görev alınabileceğini, Türk doktorlarının henüz bu rakama ulaşmadığını, dolayısıyla iş olduğunu, işe başlayıp ihtisasa daha sonra gitmemi önerdi. Onun için ben de Kıbrıs'ta kalarak göreve başladım. Bir buçuk yıl kadar Lefkoşa Hastahanesinde staj yaptım. Sonra Limasol'a gittim. Daha sonra da uzmanlık ihtisası için tekrar Lefkoşa'ya döndüm. Dolayısıyla hadiseler başladığı zaman 19-20 Aralık tarihlerinde, ben Lefkoşa Hastahanesinde bir flatda kalıyordum. Anestezi ihtisası yapıyordum. Asistan olarak Rum doktorların yanında çalışıyordum. O sırada iki Rum doktoru da ada dışında idi. Biri hastalanıp gitmişti. Diğeri de burslu idi. Üst kattaki ameliyathanede de bir Türk doktoru vardı. Yani Hastahannede iki anestezistin kisi de Türktü. Biri bendim, biri de Vedat Keus beydi.

Hadiselerin başlayacağı yavaş yavaş belli olmuştu. Bir takım sürtüşmeler başlamıştı. Makarios'un bir takım talepleri olmuştu Türklere karşı. Türkler, haklarını, Anayasanın eşitliğini istiyordu ve hayır diyordu. Yani belliydi.. Bir kaynaşma vardı. Nitekim benim Hastahannede olduğum bir gece, Cuma gecesi, ayın 19'u idi. 19'unu 20'sine bağlayan gece yarısı saat bir buçuk iki civarında telefonum sanki acı bir haber verir gibi çaldı. Ameliyathaneye çağrıldım. Karanlık

bir koridordan geçip ameliyathaneye çıkılıyordu.Bu koridorda da aynı zamanda Kan Bankası vardı. Kan Bankasının kapısında, sorumlusu Melahat hanımı gördüm. Bana kulağıma fısıldadı, çatışma olmuş, yaralılar varmış, bu nedenle çağırılmışım..Yukarıya çıktığım zaman, ağır yaralı bir hasta, onun ameliyatında bulundum.Hasta şokta olduğu için de onunla konuşma fırsatı bulamamıştım.

Ertesi gün ne olup bittiğini öğrenmek için Türk tarafına geldim. Zaten çağırılmıştım. Çünkü doktorların toplantısı vardı Tabipler Birliğinde. Tabipler Birliğine gittiğimde, ki bu Cumartesi gün oluyordu. Ordaki toplantıda, her an hadiselerin çıkabileceğini, Rumların hep silahlandıklarını, Rum polislerin silahlı olarak Türk mahallelerinde devriye gezdiklerini, - o zamana kadar böyle bir şey olmamıştı- öğrendik ve herhangi bir hadise çıkarsa biz Türk doktorları olarak belirli özel klinikleri hastahaneye çevirip, özel kliniklerde Türk yaralıları tedavi etmek kararı aldık. Kimin nerede çalışacağı tespit edildi. Bu olaylar olurken, yaralanmalar oldu diye haber geldi .Özel kliniklere koştuk ve yaralılara bakmaya başladık. Bu arada Lise hadiselerini işittik. Lisenin önünden geçmekte olan İçişleri Bakanı ve diğer arabalara Türk öğrenciler sözde bir takım tezahüratta bulunmuşlar. Onlar da buna silahla cevap vererek Türk öğrencileri yaralamışlar. Atatürk Heykeli de isabet almış falan. Tabii bu tekrar bir infial yarattı. Bir gece önceki olay da gazetelerde belirlenmişti. O sabah doktorlarla toplandığımızda ilk olarak geceki olay üzerinde durduk, ne olduğunu sorduk. Hadisenin Tahtakale'de çıktığını, bir Türk arabasının durdurulduğunu.. İçinde iki erkek bir kadının bulunduğunu. Onları yoklamak istediklerini, münakaşa çıktığını ve resmen Türklerin tarandığını, iki kişinin öldüğünü ve bir kişinin de yaralandığını öğrendim. O yaralının da benim akşam ameliyatında bulunduğum yaralı olduğunu bu vesile ile öğrenmiş oldum.

Hadiselerin başlamasına neden işte bu Tahtakale'deki olaydır. Bardağı taşıran son damla gibi olmuştur bu olay. Dolayısıyla biz programı yaptık Cumartesi sabah. Herkesin çalışacağı yer belli oldu. Ama bir noktada ben müdahale ettim. Dedim ki, "biz iki anesteziyiz. Hadiseler çıkarsa biz Türk tarafında olacağız ve Türk yaralılara bakacağız. Ama bu arada öte tarafa çağrılabiliriz. Çünkü Hastahane sadece iki Türk doktor var, ikimiz de bu tarafta kalırsak, Hastahaneye giden yaralılar ne olacak? Tabii bir çarpışmada Rum beni alakadar etmez. Ama Türk yaralı da gidebilir. Ben görevden kaçmıyorum. Başka bir yerde görev yapıyorum." Doktorluk bambaşka bir meslek. Yemininize , Hipokrat yeminine bağlı kalmak, din, dil, ırk tanımayacaksın diye yemin etmişim bir iki yıl önce. Arkasından olaylar oluyor. Elbette ilk görevim kendi soydaşlarıma, kendi yurttaşlarıma özgüdür ama, bir taraftan da bağlı olduğumuz bir memuriyet hayatımız var. Çağrıldığım zaman gitmezsem, sonradan bir hadise çıkarsa ne olacak. Bir ölüm hadisesi olursa kendimi sorumlu hissedeceğim dedim. Bana, o geceden gitme dediler. Neyse ben göreve gittim ve o gece de orada görev yaptım . Yalnız diğer bölgelere, Limasol'a haber verdim. Limasol benim eski çalışma bölgem olduğu kadar ablamın da yaşadığı yer. Dolayısıyla onlara bir bilgi verdim. Dedim ki, "hadiseler her an patlak verebilir. Dikkatli olun, kendinizi koruyun. Mümkünse Hastahaneye gitmeyin dedim." Yani bana söylenenleri, ben de onlara aktardım.

Hastahaneye gittiminde baktım Dr. Aydın hanım nöbetçi. Ona, "aman doktor hanım dikkatli ol, en küçük bir olayda bin arabaya ve Türk bölgesine kaçırır" dedim. Hastahane Türk bölgesine çok yakındı zira. Dolayısıyla Cumartesi gecesini orda geçirdim. Pazar günü Hastahane çok sessizdi. Fırtına öncesi sükunet vardı. Yapacak işim yoktu. Hadise çıkacak ve Türk hastalar burda mahsur kalacak gibi bir duyguyla indim aşağıya, tüm koğuşları dolaştım ve Türk hastaları tespit ettim. Adını, işini ve yaşını öğrendim. Böylelikle o gün Hastahane seksen iki Türk

hasta bulunduğunu tesbit etmiş oldum. Bir ara bir tek Kaya beyi gördüm. Kanamalı bir hastası vardı. ona baktı ve bir iki hastayı daha görüp erken ayrıldı. O gün ben Hastahanede tek Türk doktor olarak bulundum. Saat 5'te Türk tarafında Memurin Cemiyetinin bir toplantısı vardı. Onun sonuna katıldım ve Türk memurların Pazartesi iş başı yapacaklarını da öğrendim. Ondan sonra Tabipler Birliğine gittim. Tekrar Rum tarafına dönmesem ne olacaktı ordaki hastalar. Sonra hastaları sayarken, 32 hastabakıcı ve hemşirenin de görevde olduğunu öğrenmiştim. Onlar ne olacaktı.? Orada Dr. Necdet Ünel ile Dr. Burhan Nalbantoğlu vardı. Onlar Türk Mukavemet Teşkilatının başını çeken doktor ağabeylerimizdi. Onlar sayın Bakana, Dr. Niyazi Manyera'ya telefon ettiler ve dediler ki, biz iki doktorun gitmesini istemiyoruz, hatta bütün hemşirelerin de görev yapmalarını istemiyoruz. Her an bir şey çıkabilir. Ta ki bu gün, bu gece geçsin . Yani hafta sonu geçsin dediler. Sayın Bakan, bize, hemşirelerin de gitmek zorunda olduklarını, bunun bir görev olduğunu söyledi. Türk hastalar var. Ayrıca iki anesteziistten biri de, nöbetçi olan da gidecek dendi. Ben zati Hastahanede kalıyordum ve bekardım. Öteki arkadaşın çoluk çocuğu vardı ve gitmek istemiyordu.

O gece telefon edip geleceğimi söyledim . 9.15'te beni arayıp acil ameliyat var dediler Ameliyata gittim. Ameliyatın henüz bitiminde, daha yarayı kapatmadan Çetinkaya'dan taraf, Aspavaya doğru silah sesleri duyulmaya başlandı. Kendi kendime, gidiyorum dedim. Silah sesleri bana Türk tarafındaki görevimi hatırlatmıştı. Ameliyatı yapan Rum doktora "I am going – gidiyorum" dedim. "Where to- nereye?" dedi doktor. Çatışma çıktı şimdi bize iş gelecek, bırakıp nereye gideceksin diyerek elimi tuttu. Hayır ben sizin hastalarınıza, yaralılarınıza bakmam diyemedim. Kaldım orda. Nitekim daha on beş dakika dolmadan, tabii çatışmalar bu arada devam ediyordu, başladı yaralılar gelmeye. Tabii bu ilk sıcak temasta iki taraf da zayıf veriyor. İki tarafta da yaralı var..Çok yakınlar birbirlerine çünkü. Bazen yolun bir tarafı Rum, bir tarafı Türk. O kadar birbirlerine yakınlar.

İlk yaralıyı çok iyi hatırlıyorum. Barsağı on altı yerinden delinmiş biri idi. Kurşun bir yanından girmiş, öteki yanından çıkmış. Hemen hastayı uyuttuk ve ameliyata girdik. Ama benim halimi düşünün. Bir defa çarpışma devam ediyor. Ben Rum tarafında kısılmışım ve bu yaralı çocuğun üç tane ağabeyi veya arkadaşı, sten tipi silahlar ellerinde, üniformalı adamlar ameliyathaneye girmişler, ameliyat devam ederken ordalar. Sanki bana doğrultmuşlar silahlarını.. Tabii çok heyecanlandım. Çünkü çocuk ölürse ve benim Türk doktor olduğumu öğrenirlerse ne olacak? Döndüm Dr. Marangoz'a ve İngilizce olarak, lütfen söyleyin de dışarı çıksınlar. Biz steril koşullarda çalışırken ameliyathaneye botları ve silahlarıyla girmek ne demek oluyor dedim. Bir kere hasta yönünden doğru değil. Steril koşulları bozuyorlar. Döndü Dr. Marangoz onlara doğru ve dedi ki – tabii ben İngilizce konuşmama rağmen, Rumca da anlıyorum- hanım Türktür. Doktor Türktür, korkuyor, lütfen çıkar mısınız diyor. Korkuyor emretmeye ve rica ediyor. Çıktılar böyle olunca.

Ameliyattan çıktıktan sonra ben Türk tarafını arayacaktım ki Burhan bey beni aradı. Hiç bir şey söylememe fırsat kalmadan, aman Ayten bize kan dedi. Kan Bankası, hastahaneler içinde bir banka gibi çalışıyor. Her Türk kliniğinin, Kan Bankasında en az iki-üç şişe kredisi var. Bizim beş-altı kliniğimiz olduğuna göre, 10-15 şişe kan almaya hakkımız var. Onlar da kan toplamak için sivil halkı çağırmışlar. Ameliyathaneye gidip baktım, sadece 10 şişe kan var. Birini-ikisini alayım yeter mi. Kan Bankası o saatte kapalı. Çünkü Kan Bankasının çalışanları çoğunlukla Türk. Müdür Türk, iki numara Türk, dört numarası Türk arada birkaç Rum var. Onlar da Türkleri bekliyorlar gelip açsınlar ve kan alsınlar. Aksi halde kapıyı kıracaklar. Böyle bir telaş seziyorum .Duyuyorum daha doğrusu böyle bir konuşmayı. Ama her halükarda bana söylenen şu: kan için her şeyi bulduk.. şişe bulduk, set bulduk, kan alacağız. Fakat kanın pıhtılaşmasını önleyecek maddeyi bulamadık Ben kendi kendime soruyorum bu arada, kanı alsam, nereye

saklayacağım. Hastahaneden nasıl çıkacağım. Bu arada bir hemşire geldi içeriye ve ne arıyorsunuz doktor hanım diye sordu. Kanlara bakıyorum, kaç kanımız var falan dedim. Siz buyurun içeriye, ben gerekli kanı hazırlar gelirim dedi. Herkes canı gönülden çalışıyordu yaralıları kurtarmak için.

Ameliyatan çıktıktan sonra bir kaç kez Türk tarafına telefon etmeye çalışmışım. Bana izin vermemişlerdi. Baş doktoru arayıp şikayet ettim. Türk tarafında akrabalarım var, ne olduklarını merak ediyorum, lütfen söyleyin bana telefonumu bağlasınlar dedim. Müsaaade etmeleri için emir vermiş. Ama sonradan öğrendim ki santrale Türkçe bilen birini koymuşlar ki ne konuştuğumu öğrenebilsinler. Nitekim ben de bir ara bizimkilere, hoş olmayan bir şekilde, ambulanslara dikkat edin, içine silahlı adam yerleştiriyorlar diye mesaj vermeye kalktım. Derhal telefonumu kestiler. Tabii ben gözümle gördüm Ambulanslara silahlı adamların yerleştirildiğini. Yaralı almaya gidecek diye yanaşacak Türk mevzilerine ve daha yakın bir mesafeden belki de bizimkileri vurmaya çalışacak. Bu durum hoşuma gitmediği için bizimkilere bildireyim demiştim. Başhekime ikinci defa telefon ettiğimde, ne istiyorsun yine dedi. Lütfen gelirmisiniz, hastam uyuyor, bu nedenle ben gelemiyorum dedim. Geldi, yanında Rum müsteşar ve başhemşire Türk. Türkan hanım.. Bakan Türk olduğunda, müsteşarı Rum, bakan Rum olduğunda da müsteşarı Türk oluyordu. Üçü beraber geldi.. Ben hemen konuşmaya girdim. Türk olduğum ve buraya hiç Türk yaralı gelmediği halde ben Rum yaralılarına hizmet veriyorum, anestezi veriyorum; şimdi Türk Klinikleri de kendi kanlarını istiyorlar dedim. Bunun için sizi çağırdım, Lütfen bana şu kadar kan verir misiniz? “Kim oluyorsun sen, benimle bu şekilde konuşuyorsun, benden kan istiyorsun. Türk doktorlar görevleri başında değiller. Önce onlar görevleri başına gelsinler.” Dedi. “Nasıl gelsinler” dedim. “Her sokakta çarpışma var. Ben nasıl gidemiyorsam o tarafa, onlar da bu tarafa gelemiyorlar.” Kaldı ki görev yapıyorlar onlar da orada ve görevlerini tam olarak yapamıyorlar. Çünkü Kan Bankası

burda. Dolayısıyla kendi kanlarımı, kendi verdikleri kanı istiyorlar. Her ameliyat için Türk hasta gönderirlerdi. İçerde kaç şişe kanı varsaydı o kanlar kullanılırdı. Orda bir münakaşa başlattı Başhekim. Hayır.. kanı vermeyeceğim dedi. Canım sıkıldı bu cevap karşısında. Siz bunu yaparsanız bir başhekim olarak, ben de görevi yapmayabilirim, Rum hastalara anestezi vermeyebilirim, dedi. Kim oluyorsun sen de benimle böyle konuşursun diyerek elini havaya kaldırdı ve vurmaya kalkıştı. Korunma içgüdüsüyle elimi kaldırıp tuttum elini. “Don’t dear, Iam going to kick you” dedim ve devam ettim “if you are going to hit me, I am going to hit you”. Ve hazırlandım yani, vuracağım. Bir baktım Dr.Vasulopulos, müsteşar beni tuttu, Türkan hanım onu tuttu. Biz kavga ediyoruz ameliyathanenin hemen dışında.Gürültü-patırtı falan oluyor.Dr. Marangoz, şefimiz çıktı. Ne oluyor, bırakın kadını, gelsin hastasını uyutsun dedi.Sonra bana döndü ve doktor hanım, hastanız sizi bekliyor lütfen gelirmisiniz dedi.Durakladım bir an. Girip girmemekte tereddüt geçirdim. Bir yanda Türk’e kan vermeyi reddeden, doktorluk mesleğine aykırı, yeminine aykırı davranan bir adam. Öbür yanda ben niye onun gibi davranayım. Ben girmezsem hasta uyanacak, ameliyat yarıda kalacak.Çünkü hasta kasılır, ağrı duyar. Halbuki anestezinin amaacı hem hastayı gevşetmek, hem de acı duymasını önlemek. Ben ona uymamalıyım dedim, kepimi taktım ve ameliyathaneye girdim. Bitirdik.. Arkadan başkaları geldi birbiri ardından. Gece yarısı 2-2.5’a kadar ameliyat yaptık. Bir ara sessizleşti, sakinleşti. Ben dışarıya çıktım.

Bu arada şunu söyleyim: Başhekim, ünlü EOKA’cı Nikos Sampson’un kayın pederi idi ve kendisi de bir EOKA’cı idi. Çarpışmalar başladığı anda Hastahane Rum asker, EOKA’cı, sivil bir sürü silahlı kişi ile dolmuştu.Onun için rahatsız olmuştum ben. Tüm personel de rahatsız olmuştı. Hatta öğrenci hemşireler, hastabakıcılar vardı 14-15 yaşlarında. Çocuklar korkuyordu.Üzülenler, ağlayanlar vardı. Ne oluyoruz diye korktular çocuklar o gece çalışırken. Siz devam edin

çalışmaya, korkmayın, merak etmeyin bir şey olmaz .. sabaha kadar ben devamlı gelip sizi yoklayacağım dedim.

O gece ameliyathaneden çıktıktan sonra herkes tabii uyumaya, istirahat etmeye gitti. Ben zaten Hastahanede kalıyordum. Gidip de odamda yapayalnız yatmaktansa, çocukları bir dolaştım, ameliyat ettiğimiz hastalara baktım. O sırada Kaya beyin hastasını gördüm. Baktım hasta ölüyor. Sapsarı olmuş. Nabız alınmıyor. Hemen bitişikteki yaralıya bakan Rum hastabakıcıya, çabuk bana bir şişe kan getir, bu hastanın kanı vardır aşağıda, al dosyasını ve uygun kanı al getir dedim. Gitti kanı getirdi. Hastanın başında da şalvarlı, Tremeşeli 75-80 yaşında bir adamcağız oturuyor. Hastanın babası imiş meğer. Adam konuşmuyor. Kanı takıp hızla vermeye başladım. 10-15 dakika bekledim hastanın başında. Yavaş yavaş nabızı gelmeye başladı. Ben yaşlı adama, tamamdır, merak etme kendine gelecek, ama yine devam ederse belki hastayı açmak gerekecek. Çünkü kanamanın niçin devam ettiğine bir mana veremiyordum. Bitime yakın bana haber vereceksin dedim ihtiyara. Gerekirse ikinci şişe kanı da vereceğiz dedim.. O sırada Dr. Vasulopulos geldi, merak etme, dedi Türkler de istiyor kanı. İçişleri Bakanı ile görüşülmüş. İstenen kanı vereceklermiş. Bundan memnun oldum.

O gece sabaha kadar dolaştım durdum..Sabah kapıyı bir açtım, karşımda iki erkek. Biri bir hastabakıcı arkadaş, Luricina'lı Hüseyin Veli. "Abla" dedi "bu arkadaş Menteş Zorba..Ben de görevden çıktım. Türk tarafına gidemiyoruz. Lütfen bizi Türk tarafına arabanla götür" Peki dedim, bu arkadaş kim? "Bu arkadaş bugün Ali Niyazi Fikret tarafından ameliyat edilecekti. Hadiseler dolayısıyla ameliyatı yapılmayacakmış, kendisine imza atırmışlar". Biz böyle konuşurken sarıldık. Kim bunlar diye sordu bir asker. Ben de, kim olacak bir tanesi dün akşam sizin yaralılarınıza bakan bir hastabakıcı, diğeri de bugün ameliyat olacakken ameliyatı iptal edilen ve ortada kalan bir hasta dedim ve üzerlerini yoklayabileceklerini söyledim. Yokladılar. Şimdi bunlar

benimle beraber benim flatıma gidecekler dedim. Sorgulayan asker de bizimle geldi. Odamı da yokladılar. Bu arada ameliyathaneden acil çağrı geldi. Ben de kapıyı kilitleyerek ameliyathaneye gittim. İş güç derken çocukları unuttum ve ancak öğleye doğru hatırlayabildim onları. Ben ameliyathaneden ayrılamadığım için bir Rum hemşireden rica ettim onlara yemek götürsün diye.

Bunlar olurken, o gün Küçük Kaymaklı çarpışmaları başlamıştı. Muazzam sayıda yaralı gelmeye başladı. Nikos Sampson da arkadaşlarını toplayıp Kaymaklıya çarpışmaya gitti Ambulanların içine yine silahlı askerleri doktular. Ben dikkatle ve endişe ile olan biteni izlemeye çalışıyordum. Bir kaç kez Türk tarafı ile telefon bağlantısı kurmaya çalıştım. Fakat bu mümkün olmadı. Artık akşam oluyordu. Başhekim telefon etti ve senin odada kızlarla oğlanları barındırıyor musun, bu durum nedir diye sordu. Derhal yanına gittim ve durumu kendisine anlattım ve yirmi dört saattir hiç uyumadan çalışıyorum, istirahat etmem lazım, lütfen bana izin verin, arabayla çıkacağım, söyleyin kapıyı bana açsınlar ve çıkışımı engellemesinler dedim. “Hayır” dedi, “ izin vermiyorum. Biliyorum izin verirsem, gideceksin ve gelmeyeceksin”. Çıktım ordan ve odama giderek çocukları aldım ve arabama girdim. Tam hareket edecektim ki, bir büyük askeri aracın gelip arkamda durduğunu farkettiler. Askerler bize silahlarını da çevirince anladım ki çıkışımıza izin verilmeyecek. Çocuklara döndüm vededim ki, bunlar bize izin vermeyecekler. Çocuklar da, bagaja bile girmiş olsak ve saklansak arkadan ateş ettiklerinde bizi vururlar bunlar, dediler ve odamda kalmakta da korktuklarını , geceleri kapının kilidinin devamlı zorlandığını, bildirdiler. Buna rağmen onları tekrar odaya götürüp kilitlemek zorunda kaldım . Çünkü yukarıdan haber gelmişti, Türkan hanımla Başhekim beni çağırıyorlardı. Gittim. Bana dedi ki, bu çocuklar tehlikede. Neden dedim. Eğer birileri kapıyı kırıp içeri girse ve çocukları öldürse, kimsenin haberi olmayacak dedi. Ben de aynı şeyden endişe ediyorum dedim. “Bunları o halde Türkan hanımın flatına yollayalım”

dedi. Ben itiraz ettim, arka bölümde ve hastahaneden uzak olduğu için. O da “ iyi ya” dedi, “ kargaşadan, silahlılardan uzak ve üstelik Türkan hanım da senin gibi sürekli meşgul değil, onlarla beraber kalabilir ve bu geceyi de geçirmiş olurlar”. Ayrıldım ordan. Pazartesi akşam üzeri oluyordu. Çocuklara öneriyi götürdüm. Kabul ettiler. Aldım çocukları ve başhekimin yanında Türkan hanıma teslim ettim. Ardından yukarıya çıktım. Orada sister Firdevs’in geleceğini ve kan alacağını işittim. İzin çıkmış. 3-5 şişe kan alacaktı. Tam o sırada telefon çaldı. Ameliyathane tümüyle sessizlik içindeydi. Rumlar Küçük Kaymaklı’da ilerliyor . Böyle bir durum. Bir Rum kızı, Rumca olarak bana, “çabuk gel” dedi. Kim olduğunu sordum. Adını bilmem gerekmediğini söyledi. “Sister Mahmut’u vuruyorlar” diyor ve koridorda koşuyordu..Nerede diye sordum. Bahsettiği Şefika hemşire idi. Kadın cerrahi koğuşunda görevli bir o vardı bir de Gülsüm ebe. Diğer 10-15 hemşireyi Türkan hanım geriye almış bulunuyordu. Koşum cerrahi koğuşuna. Bir baktım Firdevs hemşire pencereden aşağıya eğilmiş, birisini çağırıyordu. Hemşire odasında dört silahlı adam. Birinin elinde dürbünlü bir silah var. Gözüne dayamış, yöneltmiş Şefika’ya. Eli tetikte. Şefika’yı kolundan yakaladım. Ne yapıyorsun sen dedim. Kolundan çeke çeke koridora çıkardım. Geriye dönüm baktığımda gördüm ki o dört adam bizi dikkatle izliyorlar.Ameliyathaneye girdim ve hemen sağdaki ilk odaya saptım. Kapıyı kapattım ve Şefika hemşire’ye, gel şu masayı kapının arkasına çekelim dedim. Tam o sırada bir Rum doktor çıktı. Ona, “lütfen biraz önümüzde kalın” dedim. “Ne var doktor hanım « dedi. « İçerde bizi takip eden dört silahlı adam var. Bizi öldüreceklerini zannediyorum. Çünkü silah elde bizi takip ediyorlar” dedim. Etrafına bakındı. Birini göremeyince “Olur mu Ayten hanım, burada kimse yok ki” dedi. “Lütfen bnir ses atın” dedim. Karanlığa doğru seslenince o dört adam çıka geldi. Doktor döndü onlara doğru. Yunanistan’dan yeni gelmiş, genç, ufak tefek bir doktor. « Çabuk dışarı çıkınız. Buraya, ameliyathaneye botla, silahla nasıl girersiniz ? » dedi ve bize dönerek « Korkmayın dokor

hanım, sizi vurmak isteyen önce beni vurmali. Benim ölümü
 çığnemedenden, kimse size zarar veremez Ben sizin nasıl fedakarlıkla 24
 saattir çalıştığınızı gayet iyi biliyorum” dedi. Onlara da dönerek « Ekso-
 dışarı » dedi. Hiçbir şey söylemediler. Bu kısa boylu, ufak tefek adam
 birden gözümde büyüdü. Çünkü bizi ilk kez koruyan biri çıkmıştı.
 Bundan cesaret alarak, ondan bir ricada daha bulundum. “Ne olur koşun
 aşağıya, Firdevs hemşire geldi, kan alacak, ona da yardımcı olun lütfen”
 dedim. Koştu aşağıya. O sırada içeriye ghayli üzüntülü vaziyette içeriye
 başhemşire girdi ve “Çok kötü bir şey oldu Ayten “ ded. Hemen aklıma
 çocuklar geldi. “Ne oldu , çocuklara bir şey mi oldu? ». diye sordum.
 « Evet . Çocuklar oldukları yerde öldürüldüler » dedi. Otururken
 vurmuşlar. Dört adam basmış Türkan hanımın evini. Kapıyı kırmışlar ve
 Türkan hanıma « bu çocuklar sizin burda ne arıyorlar. Yürüyün
 başhekime gideceğiz » demişler ve iki tanesi Türkan hanımı alıp gitmiş.
 Diğer ikise de silahlarını ateşleyerek çocukları delik deşik etmişler
 Türkan hanım döndüğünde, merdivenleri çıkarken mermi kovanlarını
 görmüş, içeri girmiş. Çocukları o vaziyette görünce haykırmaya, hi
 Hıçkırarak ağlamaya, bağırıp çağırmaya başlamış. Tarif ettiği dört adam
 bizi takip eden adamların eşkaline uyuyordu. Türkan hanımı teskin
 etmişler ve güvenliğini sağlamışlar. « Şimdi de sizi almaya geldim »
 diyordu Rum hemşire.

Olanlar korkunçtu ve ürkütücüydü. Kendi kendime düşündüm bir
 an. Madem ki Hastahanede görevli bir hemşire ile ameliyat olmak için
 orada bulunan bir hastayı bunlar öldürebiliyorlar, artık burada çalışılmaz.
 Bir dakika bekle dedi ve bir kaç hemşire daha alıp geldi. Bizi ortalarına
 aldılar. “Ne oluyor » dedim. « Sizi korumak için yapıyoruz. Bizi
 vuramayacaklarına göre » dedi. Hastahanenin arkasındaki hemşirelerin
 kaldığı koğuş bölümüne götürdüler bizi. İki oda verdiler bize, dört yatak
 her birinde. 15 kişi bir odada, 15 kişi diğer odada. Aşağıda Türkan
 hanım kendi odasında perişan.

Tabii biz sabaha kadar uyuyamadık. Korku içinde. Öteki tarafta bir tek Gülsüm hanım kalmıştı. Onu telefonla sık sık arayarak “aman dikkat et. Kapıyı kimseye açma. Sen Rumca biliyorsun. Konuşulanları anlıyorsun. Dikkatli ol” diyerek moral vermeye çalışıyordum. “Yarın sabah da odandan çık ve doğru bizim yanımıza gel. Yalnız gelirken lütfen Kaya beyin ameliyatlı hastasına da bakıver” dedim. Sabah sabah basıldık ve arandık. Biz Türk tarafına götürülmek üzere ilaç, gaza ve benzeri malzemeleri çantalarımıza koymuş, hazırlanmıştık. Bizim tarafta eksikliğini hissettikleri bazı şeyleri almıştık yanımıza. Korktum tabii arama yapacaklarını duyunca. Hemen müdahale ettim. Tam o sırada Gülsüm geldi. “Lütfen kadınların çantalarını karıştırmayın. Verin ben açayım ve size teker teker göstereyim” dedim. Eğilip çantanın birini açmaya çalıştım. Silahlı bir adam silahıyla omzuma vurdu. “Sen ne zannediyorsun kendini. Konuşup duruyorsun. Artık çok oluyorsun” dedi. Adam bana vurunca Gülsüm ebe beni vuracağını zannetmiş olacak ki, adamın silahını tuttu iki eliyle. İtişip kakışmaya başladılar o vaziyette. Gülsüm hanım bir yandan da haykırıyordu “İki arkadaşımızı vurdunuz. Yetmedi mi yaptığınız”. Aralarına girdik. Tarafları yatıştırdık. O sırada içeriye başka gelenler de oldu. Bize bilgi verildi. Kaya beyin ameliyat ettiği hastanın komada olduğunu böylelikle öğrenmiş oldum. Hemen aklıma yanındaki yaşlı adam geldi. Onun durumunu sordum. Kimse bilmiyordu. Rum hemşirelerden rica ettim, durumu araştırılsın dedim. Biraz sonra meşhur EOKA’cı olan bir hastabakıcı geldi ve “Ayten hanım, Hastahanede olanları hiç tasvip etmiyorum. Hastahanede görevli bir hastabakıcı asla öldürülemez. Ben bir numaralı EOKA’cıyım. Yorgacis’i bir zamanlar bu Hastahaneden ben kaçırdım. Ama bu olayı tasvip etmiyorum. Ben sizin yanınızdayım. Benden ne isterseniz yapacağım” dedi. “Tremeşeli yaşlı adamın ne olduğunu bana öğrenin” dedim. Kan aldırmaya götürmüşler adamı. Seksen yaşındaki adamdan kan alınmaz. Kan almak için Kan Bankasına götürmüşler. Ondan sonra da öldüğü için Morga kaldırmışlar.

Türk tarafına geçtikten sonra 10 hastanın daha öldüğünü öğrendik. Hatta onların cesetlerini de bizim Türk tarafına geçişimizden sonra Türk tarafına göndermişlerdi. Bu hastalarda da, o zaman Dr. Müustafa Dikengil otopsi yaparken, kollarından kan alındığına ilişkin belirtilere rastlamıştı. Bu hastaların kanları alınmak suretiyle öldürüldükleri iddiası bu şekilde ortaya çıktı. Bir tanesi belli işte. Şahit olduğum bir olay. Çünkü canlı, oğlunun yanında refakatçi olarak kalan bir adam, Kan Bankasına götürülüyor kan alınacak bahanesiyle ve ölüsü Morgta bulunuyor. Bu adamdan herhalde çok kan aldılar. Esasen o yaşta birinden kan almamaları gerekiyordu. Belki korkudan öldü. Belki de çok kan aldıkları için öldü. Bilemiyoruz. Ama herhalükarda burada yapılan bir yanlış var. Doktorların, tıp mensuplarının yapmayacakları bir yanlış var burda ve bu olay, öteki olaya da bir nevi kapı açmış oldu.

Tekrar geriye dönecek olursak. Pazartesi, Salı ve Çarşamba günleri de Hastahanede geçirdik. Elimizde küçük bir radyo. Sürekli haberleri, gelişmeleri izliyorduk. Çarşamba gün ilk defa uçakların geçtiğini gördük ve Rumların endişe ve telaşlarından öğrendik ki bu bir Türk uçağıdır. Öğrenince biz bayram yaptık. Öğrenci k ızlarda biri sordu bana “Ne seviniyorsunuz doktor hanım?” « Niçin sevinmeyim yavrum. Baksana Türk uçakları gelmiş” dedim. “Peki ama, Hastahaneyi bombalarlarsa biz de burda ölebiliriz” dedi. “Yalnız kendimizi düşünmemeliyiz yavrucağım. Anne baban ve kardeşlerin Türk tarafında .Onların kurtulmaları, güvenlikleri sana bir şey ifade etmez mi” dedim.

Uçaklar geçtikten sonra beni aşağıya çağırdılar. İndim aşağıya. Baktım ki Makarios, Cumhurbaşkanı orda. Yanında Türkan hanım. Gözleri şiş ve kan çanağına dönmüş. Makarios’a, “Ben iki kişinin sorumluluğunu aldım. Onları öldürdüler. Kalan otuz kişinin sorumluluğunu alamıyorum” dedi. “Sizi buradan çıkarmaya geldim” dedi Makarios. “Nereye?” diye sordum. “Sarayıma” dedi. “Bizi daha içeriye götürüp öldürmek mi niyetiniz?” dedim. “Ben sizi korumak için buradan çıkarmaya geldim. Yanımda otuz polisim var. Siz hala

güvenmiyorsunuz, kuşkulaniyorsunuz. Bana lütfen sorun çıkarmayınız. Hemen çıkalım burdan” dedi. “Bizi İngiliz Elçiliğine götürürseniz çıkarız burdan. Aksi halde çıkmayız. Bizi buradan daha çerilere, Türk tarafından uzak olan yere götüremezsiniz ” dedim. “Ben sizi daha içerilere götürecek değilim. Sizi piskoposluğa götüreceğim” dedi. “Bizi İngiliz Elçiliğine götürmeniz şartıyla çıkarız burdan” dedim. “Kimse yoktur, bu akşam Christmas’tır” dedi. Türkan hanımla bakiştık. Belki de son şansımızı kullanıyorduk. « Peki. Öyleyse bizi piskoposluğa götüreceğinizi British High Commissioner’e, İngiliz Yüksek Komiserliğine telefonla bildirin » dedim. Bize birşey olursa bundan sorumlu olmasını sağlamak istiyorum. Yani ona güvenmediğimi ima ediyorum. Neticede alın bana High Commisioner’i dedi. Bağladılar telefonu. “Buyurun konuşun” dedi. “Hayır. Ben daha önce hiç görüşmedim. Beni tanımıyorlar” dedim. Türkan hanım tanıyordu. Gitti o konuştu. Dönüşte tamam dedi Türkan hanım. Bir ambulans çağırdılar. Biz de kızlara haber verdik. Kızlarla beraber, sakladığımız bir de erkek odacı vardı. Onu kızlardan ayırmaya çalıştılar. Müdahale ettik. Makarios devreye girdi ve onu başka bir arabaya bindirdiler. Makrios biz dönerek “merak etmeyiniz o da sizinle beraber gelecek. Ama kızlardan ayrı olarak polislerle beraber gelecek. Endişe etmeyiniz » dedi. Araçlar önlü arkalı çıktık ve Piskoposhaneye gittik. Salona aldı bizi ve Türkan hanım ile benim için iki şilte getirtti. Sonra da bize Piskoposluğu gezdirtti. Sabaha kadar küçük radyomuzdan, hiç unutmuyorum, haberleri dinledik. Gemlik’ten Donanmanın yola çıktığını öğrendik. Marşlar çalınıyordu. Heyecanımız doruktaydı. Kurtulacaktık. Biz de koca salonda Mehter Marşı ile yürüyüşler yapıyorduk. Sabaha kadar hiç uyumadık. Ertesi gün sabah da İngiliz Yüksek Komiserliğine geçtik. Bir zırhlı araba içinde o dönemin Savunma ve Dışişleri Bakanı Osman Örek bey geldi. Bize bir otobüs getirildi. Makarios durdu ve hepsimizin elini sıktı ve bizlere yine görüşeceğiz diyerek biz Türk tarafına yolcu etti. Girne kapısından girişimizi hatırlıyorum. Her taraf mücahitlerle

dolu. Elllerinde silahlar. Bizi doğruca Cumhurbaşkanlığı sarayına götürdüler. Bizimle birlikte ilke kez beş yabancı gazetecei de Türk tarafına gelebilme fırsatı bulmuşlardı. Diğer arkadaşları gönderip beni alıkoydular ve benden rapor istediler olan bitenle ilgili. Raporumu seri bir şekilde hazırlayıp teslim ettim. Ondan sonra gazetecilerle birlikte çıktık. Dereboyuna geldik. Aman dikkat başını eğ, karşıdan seni görmesinler. Silah atıyorlar dedi mücahitler. Bir eve girdik gizlenerek, saklanarak, Tuvalet Banyo kısmına götürüldük. Banyoda her taraf kan içinde. Gazetecilere göstermek istemişler faciayı. Gittiğimiz yer, şimdiki barbarlık müzesi idi. Banyodaki çarşafı kaldırdıklarındada gördüğümüz manzara korkunçtu. İnanılır gibi değildi. Banyonun içinde bir anne. Bir kolunda iki, diğer kolunda bir çocuk. Boyunları bükük çocukların. Dudakları mopsmor. Beyinleri tavanda. Her taraf kan içinde. Ben ki kana, yaralıya alışık, cerrahide çalışan bir doktor olmama karşın, artık dayanamadım. 4-5 günün yorgunluğu da var. Bağıra bağıra ağlamaya başladım ve kendimi dışarıya zor attım. Meğer bunlar Kıbrıs Türk Alayında görevli Dr. Nihat'ın hanımı ve çocukları imiş.

Daha sonraki günlerde. Rumların Girne Lefkoşa arasındaki yola ve dağın eteklerindeki Türk köylerine saldırıları ile gelişen olaylar karşısında mücahitlerin savunma hareketlerinin örgütlenme hazırlıklarına katıldım ve bir Doktor olarak Boğaz'da görev yaptım. Sonra bir ara Baf'a gönderildim. Ve 1974'e kadar çeşitli bölgelerde ve tabii en çok da Boğaz bölgesinde mücahit doktor olarak görev yaptım. 1974 olaylarının da yakından tanışıyım. Yaşadığım, gözlemlediğim çok olay var. Onları da bir başka zaman anlatırım.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: YAŞAR BORAN
 Doğum yeri ve Tarihi : Pınarlı - 1944
 Mesleği : Emekli Başsavcı Yardımcısı

ERENKÖY ATEŞ ÇEMBERİ

1963 olaylarında Ankara'da Hukuk öğrenimi görüyordum. Olayların sonrasında ailemden hiç haber alamıyordum. Ankara'da okuyan Kıbrıs'lı tüm öğrenciler benim durumundaydı. 30-40 arkadaş Kıbrıs'a gitmeye karar verdik ve British Airways uçağı ile Şubat 1964'te Adaya döndük. Uçak alanında Rumlar bizi alıkoydular. İngiliz askerleri müdahale etmeseydi sonumuz ne olurdu veya ne kadar süre gözaltında bulundurulurduk bilemem. İngiliz askerleri bizi Saray Otele götürdüler. Köyüme, aileme gitmek istiyordum . Çünkü onları çok merak ediyordum. Fakat köye gitmek imkansızdı. Rumlar yollarda insan avına çıkmıştı. Öyle söylüyorlardı. Günler geçiyordu ve ben Lefkoşa'da sıkılıyordum. Yanılmıyorsam onuncu gündü. Hisarda dolaşırken birden tanıdık bir yüzle karşılaştım. Geçitkaleli bir kamyon şöförüydü bu. Kendisinden beni de Serdarlı'ya götürmesini istedim. Yapamam dedi. Yalvardım ona. Sonunda kıramadı ve kamyonuna aldı beni. Arkaya, büyük bir muşambanın altına gizlendim. İlk barikat Mağusa kapısında idi. Rumlar kamyonu durdurup aradılar. Arkaya da baktılar, şöyle bir kaldırdılar muşambayı. Ben muşambanın altında küçüldükçe küçülmüştüm. Arama iki barikatta daha yapıldı. Yol rahat olduğunda, tehlike kalmadığında, şöför arabanın kapısına yumruk vuracaktı, ben de çıkacaktım. Kurumanastır köyüne vardığımızda öyle yaptı. Rahatlamıştım. Serdarlı'da kamyonundan inip doğru o köyde evli olan ablamın evine gittim. Bizim köy, Mitsa'da karma bir köydü. Olaylar çıkınca anam da ablama sığınmış. O da oradaydı. Kendilerini çok merak ettiğim ve param kalmadığı için dönmek zorunda kaldığımı anlattım onlara.

Köydeki onuncu günümdü. Kovanbey çağırdı beni karargaha ve derhal Lefkoşa'ya gitmem ve ismini verdiği kişi ile görüşmem gerektiğini söyledi. Dediğini yaptım. Benim gibi görüşmeye gelen daha başka arkadaşlar da vardı. Bize birer bilet verdiler ve Ankara'ya dönüyorsunuz dediler. Döndük Ankara'ya. Atatürk Öğrenci Yurdu'nda parasız pulsuz günler geçip gidiyordu. Bu arada Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de ve Kıbrıslı öğrencilerin bulunduğu diğer şehirlerde öğrenciler ayaklanıyor, yürüyüşler düzenliyor ve "Ordu Kıbrıs'a" diye haykırıyordu. Bir gün yurda sivil 3-4 kişi geldi. Kıbrıslıları biraraya topladılar ve içimizden kırk kişiyi seçip ayırdılar. Neden bunu yaptıklarını söylemediler. Arkadaşlarımızın ne olduğunu bilmiyorduk. Aradan on dört gün geçtikten sonra bu arkadaşlar geri döndüler. Nerede olduklarını kısa bir süre sonra öğrendik. Sızdırmışlardı. Eğitimdeymişler ve Kıbrıs'a çıkacaklarmış. Birkaç gün sonra aynı adamlar yine geldiler. Yine topladılar bizleri. Bu sefer aramızdan altmış kişi seçtiler. Ben de bunların arasında idim. 14-15 günlük bir eğitimden sonra bizi otobüslere doldurup Anamur'a götürdüler. Oradan da feribotla Erenköy'e çıktık. Tam teçhizatlı idik ve beraberimizde ihtiyaçtan fazla mühimmat vardı. Meğer Erenköy'e çıkarılışımızın amacı, oradan diğer köylere silah sevki yapmak için köprü başı vazifesi yapmaktır. Hücumbotlarla sürekli silah geliyordu. Gelen silahlar da çeşitli vasıtalarla, Lefke üzerinden diğer Türk köylerine ulaştırılıyordu.

Erenköy'e bizden önce ve bizden sonra da gelenler oldu. Gelenler yalnız Türkiye'de okuyan öğrenciler değildi. İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Türklerden de gelenler olmuştu. Londra'dan gelen 40-50 kişi ile birlikte toplam 500 kişi vardık aşağı yukarı. Erenköy'den başka, Bozdağ, Mansura, Alev Kayası ve Selçuklu'ya yerleşmiştik. Rumlar uzun zaman bizim varlığımızı farketmedi. Ancak günlerden bir gün silah sevkiyatı yapan araç Pırgo köyünde durduruldu ve yoklamada silahlar bulundu. Böylelikle de bizim bölgedeki varlığımız farkedildi ve fonksiyonumuz da yitti. Bu olaydan sonradır ki Rumlar bizi rahatsız etmeye başladılar. Bu

arada, hiç unutmam - çünkü tuvalet kağıdı üzerine günlük notlar tutuyordum- 31 Temmuz 1964 tarihinde “Akıncı” olarak bildiğimiz Rıza Vuruşkan, Rauf Raif Denктаş, Ahmet Savalaş ve gazeteci Ömer Sami Coşar, kırk mücahit ile birlikte, bir hücumbotla Erenköy’e çıktılar. Onların çıkışının hemen ardından, tam dört gün sonra Rumlar bize karşı ağır silahlarla denizden ve karadan saldırıya geçti. 4 Ağustos günü akşam üstü , Bozdağ –Piyenya arasında korkunç bir savaş başlamıştı. Her tarafa gelişigüzel ateş ediyorlardı. Belli ki yerlerimizi tesbite çalışıyorlardı. 5 Ağustos’ta savaş bütün bölgelere yayıldı. 6-7 Ağustos’ta da bütün şiddeti ile devam etti. Direnişimiz 8 Ağustos’ta kırıldı. Bütün diğer köyleri boşaltarak Erenköy’e çekildik. Son gün akşam üstüne doğru tüm umutlarımızı yitirmiştik. Çember giderek daralıyordu. Rumlar her koldan Erenköy’e giriyordu. Tanklar asfaltta ilerliyorlardı. Büyük bir panik yaşıyorlardı. Esir olacaktık. İntiharı düşünüyorduk. Yapacak başka şey yok diyorduk. İşte o sırada, her şey bitti derken, saat 16.00 sularında, bulunduğum mevziden gökyüzüne baktığımda önce iki uçak gördüm, denizi yalayarak geçip gittiler. On dakika sonra dört uçak daha denizin üstünde dalış yapıp gitti. Hemen akabinde ise sekiz uçak geldi ve Rum mevzilerini, Rum askeri konvoyunu bombalamaya başladı. Bombardıman, uçak sayısı çoğalarak akşama kadar devam etti. Ertesi gün de uçaklar bombalamaya devam ettiler. O günün akşamında, bir feribotla bir grup mücahit geldi ve aynı feribotla da Rauf Raif Denктаş ile gazeteci Ömer Sami Coşar Erenköy’den ayrıldılar. Bombardıman 10 Ağustos’da da devam etti. Aynı gün 60 uçağın arasında dört uçak üzerimize dalış yaptı ve köyü bombaladı. Bunlar Yunan uçağı idi. Türk uçakları onların peşin düştü ve ufukta kayboldular. Bombardımanın ardından iki şehit vermiştik. Bir de yaralımız vardı. Sonuçta ölümden de esir olmaktan da kurtulmuştuk. 1966 yılının Ocak ayına kadar Erenköy’de kaldık. .Ocak ayında bizi tahliye ettiler. Ankara’ya okulumuza döndük. Yaşadığımız olaylar unutulur gibi değil. Sürekli belleğimde canlılığını koruyor.

Bu arada unutuğum bir şeyi de aktarmak istiyorum. Denktaş bey Erenköy'e çıktıktan hemen sonra, Türkiye'den öğrenimlerini bırakıp vatanlarına koşan biz öğrencilerin güvenliğini sağlamak için, hepimizin Lefke'ye nakledilmesini istiyordu. Ama bunu gerçekleştirmeye fırsat bulamadı. Kendimizi birden savaşın içinde bulduk ve neredeyse topluca imha edilmek tehlikesi ile karşı karşıya kaldık.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: NURTEN EKİNCİ
Doğum Yeri ve Tarihi : Lapta/Girne – 1955
Mesleği : Ev hanımı.

ÇOCUKLUĞUMUN ANILARI

1963 olaylarında 7-8 yaşlarında küçük bir çocuktum. Lapta'da oturuyorduk. Türk ve Rumların birlikte yaşadıkları büyük bir Osmanlı köyü idi Lapta. 21 Aralık 1963'te Lefkoşa'da yaşanan olaylar, Lapta'da korkulu günler ve geceler geçirmemize neden olmuştu. Bir arada olmak, korkuyu yenmenin ve güven içinde olmanın yolu idi. Bu nedenle, herkes Türk Mahallesindeki evlerde toplanmıştı. Geceleri evler karartılıyordu. Kısık sesle Radyo dinleniyor ve gelişmelerden haberdar olmaya çalışılıyordu. Haber dinlerlerken ses çıkardık mı büyükler tarafından azarlanıyorduk. Her evde korku ve endişe hakimdi.

Bu arada, dayım kamyonu ile işe gitmiş ama dönmemişti. Ondan haber alamayan yengem, annem ve diğer aile büyüklerim karamsarlık içinde idiler. Korkuyorlardı. Çünkü 1957-58'de de Rumlar yollarda insan avına çıkmışlar ve bir çok Türkü bu şekilde öldürmüşlerdi. Annem, kardeşini çok seviyordu. İşinden dönmeyişi onu meraklandırıyordu. Korktuklarının başlarına gelmesini istemiyorlardı. Ama ne yazık ki korktukları başlarına geldi. Dayım bir daha hiç dönmedi. Nitekim ertesi gün Rumlar tarafından kaçırıldığı haberini aldık. Çünkü dayım Rumlar tarafından mimlenmiş, Türk Mukavemet Teşkilatına bağlı bir milliyetçiydi.

Lapta'da, muhasara altında, korku ve endişe dolu kaç gün geçirdik tam olarak hatırlamıyorum. Ama bir gün bir haberle, yitirmiş olduğumuz yaşama umutlarımıza yeniden kavuştuk. Dünyalar bizim olmuştu. Bu haber, Birleşmiş Milletler askerlerinin korumasında Lapta'yı boşaltıp Girne'ye götürüleceğimiz haberi idi. Evimizden, doğduğumuz köyden ayrılmak çok zor gelmişti. Herkes ağlıyor,

alabileceği eşyalarını bohçalayıp veya çantalara doldurup yanlarına alıyordu. Girne'ye ulaştığımızda, Rumlar Türk Bölgesine gitmemize izin vermediler. Getirildiğimiz gece Girne'de saklanmak zorunda kaldık. Türklerle Rumlar çatışıyorlar, birbirlerine ateş açıyorlardı. İki ateş arasında kalmıştık. Saklandığımız yerler hiç de emin yerler değildi. Bir yolunu bulup Türk kesimine ulaştık. Orada teyzem vardı. Onun evine yerleştik. Ama bu çok uzun sürmedi. Birkaç gün içinde Girne'yi boşaltmak zorunda kaldık. Topluca Boğazköy'e gittik. Ağırdağ'ın alt kısmında bizim için çadırlar hazırlandı ve uzun süre bu çadırlarda yaşadık. Daha sonra da göçmenler için inşa edilen göçmen evlerine yerleştirildik. 1974 yılına kadar bu evlerde binbir yokluk içinde yaşadık. Çocukluğum, ilk genç kızlık günlerim hep o evde, binbir yokluk içinde geçti.

Boğaz'a yerleştığımız ilk günlerden başlayarak babam mücahit ordusu saflarında görev aldı. Dağın Güney'e bakan tarafında Türkler, Kuzeye bakan tarafında da Rumlar mevzilenmişti. 1964 yılının Mart-Nisan aylarıydı. Dağda çatışmalar başladı. Mücahitlerimizin yer yer geriye çekilmek zorunda kaldığı haberleri geliyordu. Boğaz'daki Hastahaneye ölü ve yaralılar geliyordu. Çocuk aklı. Merak eder, Hastahanenin önüne koşardık ambulansları görünce. Ne zaman bir ölü, bir yaralı haberi alsak hemen görmek için koşardık. Kızsalar da, gitmeyin deselerde giderdik işte. Ölü ve yaralıları kanlar içinde görünce çok korkuyordum ama yine de mahalledeki diğer kız ve oğlanlarla gidip görmekten de kendimizi alamıyorduk. Belki de bize oyun gibi geliyordu yaşananlar. Ağlayanlarla beraber ağlıyor, üzülenlerle beraber üzülüyorduk. O günlerde, çadırlarımız da ateş altında kalmıştı. Orada durmak tehlikeli idi. Babamdan on beş gün olmuştu hiç bir haber alamamıştık. Annem gizli gizli ağlıyor, aşağıya karargaha inip haber soruyordu. Ama kimse doğru dürüst bir şey söyleyemiyordu. Onun bu hali bizi de perişan etmişti. Boğaz'ı boşaltmanız gerek dendiğinde annem gitmek, kocasının bulunduğu bölgeden ayrılmak, uzaklaşmak

istememişti. Ama çaresizdi, mecburdu emirlere uymaya. Bizi boşaltıp Gönyeli'ye götürdüler ve sinemaya yerleştirdiler. Ne doğru dürüst yatacak yerimiz, ne de yiyeceğimiz vardı. Böyle zamanlarda insan galiba daha çok açlık hissi duyar. Midelerimiz kazınıyordu. Annelerimizden boyuna yemek istiyorduk. Ama yemek yoktu. O günler açlık, kıtlık günleriydi.

Gönyeli'de ne kadar kaldık. O sıkıntılı, yokluk günleri ne kadar sürdü, hatılayamıyorum. Öyle zor, öyle korkulu günler geçirdik ki, unutmak istediğimden mi ne, bazı şeyleri net hatırlayamıyorum. Özellikle de tarihleri.

Ateş durunca, tekrar Boğaz'a yerleştik. Ben 1973 yılında evleninceye kadar orada kaldım. Ama ailem 1974 Barış hareketini Boğaz'da yaşadılar ve daha sonra doğup büyüdüğü köylerine döndüler..

Rumların bize yaptıklarını asla unutamam. Daha küçük bir çocukken ve mahallede Rum çocukları ile oynarken o çocukların bize söylediklerini hiç unutamadım. "Bir gün gelecek hepinizi öldüreceğiz. Türklere ölüm!" diyorlardı. Yalnız çocuklar mı, 21 Aralık 1963 olaylarından önceki günlerden biri idi, mahallede oynarken Rum komşumuz elinde silah yanıma geldi ve silahını bize doğrultup, "yakında hepinizi öldüreceğiz." dedi. Çok korkmuştum. Doğru eve koşup olanları anneme söylemiştim. O da evde oynamamızı, uzaklaşmamızı söylemişti. O günden sonra anne ve babamın ve diğer Türklerin ne kadar kesici alet varsa, o aletlerle, nacak ve topuzlarla geceleri kendi evlerinde nöbet tuttuklarını hatırlıyorum.

Çocukluğum ve genç kızlığım hep korku içinde geçti. Ne çocukluğumu, ne de genç kızlığımı doya doya yaşayabilmiş değilim. Dileğim bizim çektiğimiz acıları sizlerin çekmemenizdir. İnşallah bir daha bu adada kan ve gözyaşı akmaz.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: **FAİK KOYUNCUOĞLU**
Doğum yeri ve Tarihi : **Yeşilköy - 1938**
Mesleği/Görevi : **Orman Mühendisi – Emekli**
Tarım Bakanlığı Müsteşarı-
Kıbrıs Türk Mücahitler
Derneği Genel Başkanı.

ÖLÜMÜ YAŞAMAK

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yaşamayacağı kuruluşundan çok kısa bir süre sonra belli olmuştu. Gerek Makarios gerekse diğer Rum yetkililer, Londra ve Zürih Andlaşmalarını zorla imzaladıklarını ve Kıbrıs Cumhuriyetini de ENOSİS'e bir sıçrama tahtası olarak kabul ettiklerini beyan ve ifade etmişlerdi. Bu da gösteriyordu ki Rumlar hiç bir zaman bizi Kıbrıs'ta eşit ortak olarak kabul etmeyecek. Rumlar, eskiden beri, Kıbrıslı Türklerin azınlık olduğunu, kendilerinin self determinasyon hakkını kullanarak ENOSİS'i gerçekleştireceklerini zaten söylüyorlardı. Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının Türklere hak tanıyan bazı maddelerinin, uluslararası insan haklarına aykırı olduğunu ve bu Anayasanın işlemez, devleti çalışmaz hale soktuğunu iddia ediyorlardı. Dünya kamuoyunu bu yönde oluşturma ve Anayasayı değiştirme gayreti içinde idiler. Kasım 1963'te, Anayasanın değiştirilmesine yönelik 13 maddelik önerilerini Ankara'ya ulaştırmışlardı. O zaman Başbakan İsmet İnönü, bu önerileri reddetti. Kıbrıs Türk Liderliği de, esasen bu 13 maddelik değişiklik önerilerinin Kıbrıslı Türklerin ölüm fermanı olduğunu beyan etmişlerdi. Ancak Rumlar, 1800'lerden kalma bir megalo idea-büyük hayal peşinde koştukları için, ki bu büyük hayalin bir parçası da Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaktı, bu bağlamda mücadelenin devam edeceği belli idi. Hazırlanan senaryolara göre de, Kıbrıs Türklerini bir şok baskınla, ani

bir baskınla topluca katledilmesi veya sindirilmesi ve bir emrivaki ile ENOSİS'in gerçekleştirilmesi şeklinde idi.

20 Aralık 1963'te başlayan olaylar, daha önce hazırlanan Ve AKRİTAS planı olarak bilinen bir planın uygulanması idi. Bu planın bence en önemli özelliği, Akritas denilen kişinin, Kıbrıs Cumhuriyetinin İçişleri Bakanı olması idi. Polikarpos Yorgacis. Vatandaşın güvenliğini sağlamak ve korumakla görevli kişi, vatandaşını katletmek görevini üstleniyordu. Ve bunun yardımcısı, o dönemin Temsilciler Meclisi Başkanı ve bugünkü Rum Yönetimi Başkanı, haklarımızı tanıyacağını beklediğimiz, Glafkos Klerides. Rumlar bu planı iki safhada uygulama yoluna koydular. Birincisi dış dünyaya kendi davalarını anlatmak. Yani, Kıbrıs'ta bir Cumhuriyet kuruldu, ama biz bu Cumhuriyeti isteyerek kabul etmedik. Bize zorla kabul ettirdiler. Evrensel insan haklarına göre, toplumlar kendi kaderlerini tayin hakkına sahiptirler. Biz self determinasyon hakkını kullanmak istiyoruz ki bu bizim en doğal hakkımızdır. Türkler, Kıbrıs'ta azınlıktır, uzlaşmazdır ve Anayasaya göre kendilerine verilen haklar hiç bir devlette yoktur. Bu Anayasa ile bu devleti yürütmenin imkanı yoktur.. Türkler azınlıktırlar ve üstelik devlete karşı isyan eden bir azınlıktırlar. Dolayısıyla self determinasyon hakkımızı kullanarak kendi kaderimizi kendimiz çizmek istiyoruz. Çünkü Kıbrıs Cumhuriyetini yaratan Londra ve Zürih andlaşmaları, , İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin baskıları sonucu hazırlanmış ve kabul edilmiş andlaşmalardı. Makarios işte bunu ileri sürerek kendi kaderini tayin hakkını kullanmak istiyordu. Dünya kamuoyunu da böyle oluşturdular. İç cephede ise, Türkleri ani bir baskınla yok etmek veya sindirmek..ve Türkiye'nin buna müdahalesine fırsat vermeden, bir oldu bitti ile ENOSİS'i ilan etmekte.

İşte, 21 Aralık 1963'te, Girne'den Lefkoşa'ya gitmekte olan bir arabada bulunan Türklere ateş etmişlerdi ve iki kişi ölmüştü. Birkaç kişi yaralanmıştı. O dönemde ben Devlet memuruydum. Alevkayasında görevli idim. Cuma gecesi olan olayları ben Cumartesi sabah dağda

öğrendim ve Cumartesi sabah Lefkoşa'ya geldim. Pazar gün iki şehidimizin cenaze törenine katıldım. Ve Ledra Palas oteline yakın bir yerde bulunan Kıbrıs Türk Memurin Kulübüne gittim. Tüm memurlar orda toplandık ve Türk Liderliğinin görüşünü bekledik. Saat 5.30-6.00'da bir emir geldi, 23 Temmuz Pazartesi tüm memurlar işlerinin başına gideceklerdi. Rumların iddia ettiği gibi eğer bu olayı Türkler başlatmış olsa idi. Türk Liderliği Türk memurlara nasıl olurdu da Pazartesi işe gitmelerini söylüyordu. Biz Devletten kendimiz kaçmış olsa idik, niye iş başı yapmayı kararlaştıralımdı. Ben ordan ayrılıp görev yerime , Alev Kayasına gitmiştim. 23 Aralık Pazartesi günü ben Alev Kayasında idim.

Türk Mukavemet Teşkilatı, Cumhuriyetin kurulması ile bir müddet sustu. Atıl vaziyette bekledi.. Ondan sonra Rum söylemleri gözönünde bulundurularak ilerde bu olayların yaşanılacağı düşünülererek geliştirildi, yeniden organize edildi. Silah, mühimmat ve personel itibarıyla. Bu personelden biri de bendim.

21 Aralık'ta Türk Liderliğinin talimatından sonra, ben çıktım, bağlı bulunduğum Cihangir'deki Şöför Osman'ın kovanına katılmak üzere gittim. Lefkoşa'da olduğu için de Kalavaç'taki bağlı bulunduğum Petek'e gitmek durumunda kaldım. Gece 11-12'de köye vardığım zaman bir hareketlilik vardı. Silahlar gömüldükleri yerlerden çıkarılmıştı., Silinip temizleniyordu. Ben de bu çalışmaya katıldım. Gece saat 2'de ordan ayrılarak görev yerime Alevkaya'sına gittim. Arkadaşlar tehlikeli olduğu için beni bırakmak istemediler. Ama ben, bir şey olursa bana haber verirsiniz diyerek ayrıldım. Bir durum olursa bana haberci göndereceklerdi. Alevkayasına ulaştığımda kendi lojmanıma girmedim. Meydanı gören boş bir lojmana gitim. Pencereye dayandım, dışarıyı seyrediyordum. Sabah Esentepe ve Karaağaç'ın arabaları her sabah erken saatlerde geçer ve Sanayi Bölgesine işçi götürürdü. O gün arabalar geldi yine ama gelen arabaları durdurdular. Birşeyler konuşuldu ve arabalar geri döndü. Sabah saat 8'de kalktım. 23'ü Pazartesi,

Christmas nedeniyle işçilerin ödemeleri öne alınmıştı ve o gün yapılacaktı. Telefon ettim Maliyeciye, bordroların hazır olup olmadığını sordum. Rum maliyeci boşta bulundu ve Lefkoşa'da savaş var, gidemeyiz dedi. Bunun üzerine baktım bizim işçilerden biri, bir çoban güya hayvanları toplayacak diyerek geldi ve dedi ki efendim bu bir emirdir, derhal burayı terkedecek ve köye gideceksiniz. Silah da getirmişti beraberinde. Silahı bırakıp gitmesini söyledim. O zaman manyetolu telefonlar vardı.. Santralın başına geçtim. Bizim bölgede, Kantarada, Çınarlıda, Mersinlik te, Akrales'teki orman istasyonlarında görevli Türk arkadaşlar vardı. Onlara telefon edip en yakın Türk köyüne acilen gitmelerini söyledim. "Hiçbir şey düşünmeden zati eşyalarınızı alın ve hemen bulunduğunuz yerleri terkedin" dedim. Biz de Fuat beyle ve Kemal diye bir arkadaşla beraber, üçümüz yürüyerek Kalavaç'a indik. İki ay kadar Kalvaç'ta kaldık. Sonra Lefkoşa'ya geldim ve Birinci Bölüğe katıldım Mart ayı başında da Boğaz'da görevlendirildim.

Boğaz, en stratejik noktalarımızdan biri idi. Aynı zamanda da tek çıkış noktamızdı. Rumların Lefkoşa'ya inmek istediği de biliniyordu. Hazır kuvvet ekibi olarak Saint Hilarion'da, Pavlides'in evi olarak bilinen yerde konuşlanmıştık. İhtiyaç halinde her yere, nerede çatışma varsa oraya ek olarak, takviye olarak gidiyorduk. 23 Nisan 1964 Bayramının birinci günü idi. Şato'nun bahçesinde otururken 3-4 araba geldi. Cumhurbaşkanı Muavini Dr. Küçük, beraberinde büyükelçi ile birlikte bizi ziyarete gelmişlerdi. Teleskopla, kendisine gösterdiğimiz Türk mevzilerinin bulunduğu yerleri, Bellabayı'stan, Bozdağ'dan Lapta'nın üstündeki en uç savunma noktasına kadar izledi. Sonra bize döndü ve mevzilerimizin yerlerini sordu. Anlattık kendisine. Arada bu kadar dere, bu kadar boşluk var, çok kolay sızma olur bu bölgede, savunulması zor olmuyor mu diye sordu. Bazı arkadaşlarımız geçemezler, biz varız dediler. Hazır kuvvet olarak orada konuşlandırılan 45 kişi idik. Bayram olduğu için dönüşümlü olarak 15'er kişilik gruplar halinde izne çıkıyorduk. Sabah gidilip akşama dönülüyordu. Ben bekar

olduğum için, ben de son gün, Cumartesi gidecektim. 24'ünde Cuma öğleden sonra, Deko çakıl tesislerinin o bölgede çatışma çıkmıştı. Oraya takviye gitmiştik. Gece 12'ye kadar orda idik. Geceyarısı konuşlandığımız bölgeye geri döndük. Yatak falan yoktu. Tülumbelerin, kayyaların üzerinde parkalarımıza sarınıp yatıyorduk. Yemek olarak da Kızılay'ın gönderdiği kutu yiyecekleri vardı. Su, eşeklerle taşınırdı. Gece saat ikibuçuk- üçe doğru telefondaki çocuk, komutanım karargahdan arıyorlar dedi. Telefonu aldım, Arif hoca mıydı, yoksa Emir Ali hoca mıydı hatırlamıyorum, "Lapta'nın üstünde, kilisenin üst başında çatışma var, gidip bir bakınız bakalım neler oluyor" dedi. Yarı uykulu, "yaya mı gidelim" diye sordum. "Alın arabayı, beklemeye tahammülümüz yok, acele edin" dedi. Altı arkadaş ile birlikte Land Rover'e bindik. Ben arabanın solunda önde oturuyordum. Şöför de Ömer Dayı diye biri idi. Arkada da dört arkadaş. Yola çıktık. Ancak içgüdüsel olsa gerek, nedense Ömer amca ışık yakmadı. Sabah saat 3-3.5. Ayın şavkı etrafı aydınlatıyor. Yolun kenarını, yüksek kısmını izleyerek ilerliyorduk. Doğru yolu geçtik. Ansızın bir yaylın ateşi ile karşılaştık. Şaşırdık buna. Çünkü biz biliyoduk ki daha sekiz kilometre gideceğiz. Bu bölge bizim elimizde. Kiliseye kadar gideceğiz. Halbuki biz doğru yolu geçer geçmez ateşle karşılaştık. Kendimize gelene kadar o ateş altında ne kadar geçti bilmiyorum. Arabayı yolun kenarında bırakıp dağa tırmanmaya başladık. Bir müddet gittikten sonra bir selvi ağacının altına uzandım. O anda sağ bacağımın gerildiğini hissettim. Dokunduğum zaman yaralandığımı anladım ve Ömer ustaya, ben yaralandım dedim. Bu sözden sonra ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Sağıma soluma baktığım zaman kendimi yalnız buldum. Arkadaşlarım beni bırakıp gitmişlerdi. Yapa yalnız kalmıştım. Ayağa kalkmak istedim, kalkamadım. Bir ara kendimden geçer gibi oldum. Gözümü açtığımda, hemen karşımda elinde brengun bulunan birini gördüm. Bizden birini sandım ve "beni koru karşıya geçeyim" dedim. "Ne?" dedi rumca. O an parolayıda unuttum. Silahını bana yöneltti. Kendimi yanımdaki kayanın arkasına attım. Olacakları

beklemeye başladım. Ne kadar süre geçti bilmiyorum. Bu süre içinde samimiyetle şunu söyleyim ki cenazemi gördüm. Anam başucumda ağlıyordu. Kendime geldiğim zaman, aşağıma soluma baktım. Çatışma devam ediyordu. Mermiler vızır vızır geçip gidiyordu başımın üzerinden. Mesleğim gereği o yöreyi iyi-kötü biliyordum. Süründüm Güneye doğru. Büyük bir selvi vardı, dalları yere değiyordu neredeyse. O selvinin altına saklandım. Sabah oldu. Uyandım. Bir takım sesler duydum. Barış Gücü askerleri zannettim. Dikkatle dinlediğimde, öğrendim ki sabaha kadar birbirleriyle çatışmışlar. (Sonradan öğrendim. Meğer biz Saint Hilariondan çıktığımızda Çetin Eybil teğmenin komutasında bir grup mücahit de boğaz bölgesinden tırmanmışlar dağa. Böyle olunca da, ateşi bizim üzerimizden kendi üzerlerine çekmişler.) Biraz daha süründüm ve bir uçurumun kenarına geldim. Uzandım tuttum kayanın ucunu ve kendimi ordan aşağıya bıraktım. Uçurumun üzerinden aşağıya kaydım. Aşağıya indiğimde hiç bir şey olmamıştı. Üç metreden daha yüksek bir kayadan aşağıya kaymıştım. Sığındım bu kayanın dibine. Orada bir küçük harup ağacı vardı. O sırada zonklayan yaramı açtım. Sağ bacağımda diz üstümden girmişti mermi ve arka adalemden delip çıkmıştı. Birden yukarıda birinin olduğunu farkettilim. Bir Rum askeri, silahını boşalttı ve kayaya dayadı. Boş mermi kovanları üzerime düştü. Akşama kadar orda bekledim. Ağırdağ'ın üstünde bir yerde idim. Ay ışığı fazla değildi. Yukarıdan bakan birinin ne kadar mesafeyi kolayca görebileceğini hesaplamaya çalıştım. Etraf kayalıktı ve çalılıklar vardı. Bu da gizlenmemi kolaylaştırıyordu. Fakat yine de yerimden ayrıлып ayrılmamakta tereddüt ediyordum. Tam ben böyle düşünürken, Ağırdağ'dan taraf bir keçi sürüsünün üzerime doğru geldiğini gördüm. Daldım keçilerin arasına. O kaya bu çalı, bu kaya o çalı diyerek aşağılara inmeye çalışıyordum ve her durakladığım yerde de yaramı açıp bakıyor ve bir süre önce gördüğüm bir filmde esinlenerek, kanı durdurmak için Parkamın başlığından çıkarıp sıkıca bacağıma bağladığım sicimi gevşetiyor, ayağımı yukarıya dikeyor ve tekrar sıkıca bağlıyordum.

Rumdan hayli uzakta idim. Artık beni tutamazdı. Frank Sinatra'nın o filmde vurulduktan sonra yapmaya çalıştığı gibi, ayağa kalkmak istedim son bir gayretle, kalkamadım. Ancak orda kaldım. Takatim iyice tükenmişti. Bir yandan susuzdum, bir yandan da kan kaybetmiştim. Sesim de çıkmıyordu.

Baktım biraz sonra elinde af tüfeği ile Ağırdağ'lı Arif dayı bana doğru geliyordu. Beni görünce koştu yanıma geldi. Beni kucaklayıp kaldırmak istedi. Yapamayınca beni orada bırakıp köye gitti ve polislerle haber verdi. Bir eşekle gelip beni aldılar ve Ağırdağ'a götürdüler. Ordan da Boğaz'daki Hastahaneye götürüldüm. Rahmetli Dr. Burhan Nalbantoğlu orda idi. Hemen bir sedye istedi ve beni derhal ameliyata aldı. Derler ya, Allahın öldürmediğini kulu öldüremezmiş. Rum da beni öldüremedi. Çok şükür sağım ve yaşıyorum.

ANLATANIN ADI VE SOYADI : ÜMİT ÖZDİL

Doğum yeri ve Tarihi : Lefke – 1932

Mesleği : Emekli Sağlık Bakanlığı

Müsteşarı – Avukat-

Hukuk Danışmanı.

GENEL KOMİTE'DE YAŞANANLAR

1964 yılında, daha sonra yerini Kıbrıs Türk Yönetimine bırakacak olan Genel Komitenin kurulması üzerine, Genel Komite Sekreterliğinde görev ifa etmekte idim. 1964 yılının Ağustos ayında, Rum ve Yunan askerlerinin Erenköy'deki taarruzlarının son aşamaya geldiği ve çok tehlikeli bir durumun yaratıldığı o günde, 9 Ağustos'ta, Cumhurbaşkanı Muavini ve aynı zamanda Genel Komitenin de başkanı olan rahmetli Dr. Fazıl Küçük, muhasara altındaki Lefkoşa'da bulunan bakanları, milletvekillerini, gerek Cemaat Meclisinde gerekse Temsilciler Meclisinde bulunan milletvekillerini, şimdiki Cumhurbaşkanlığı Sarayının büyük salonunda bir toplantıya çağırdı. Salona girer girmez, sözü alarak, gayet endişeli ve kederli bir tarzda, "Arkadaşlar" dedi "Erenköy'den çok vahim haberler almaktayız. Ordaki çocuklarımızın direnme gücü kalmamıştır ve imha edilmeleri, topyekün imha edilmeleri ve denize dökülmeleri artık bir an meselesi haline gelmiştir. Bu çok ciddi durumu sizinle görüşmek için sizi toplantıya çağırdım. Bu çocuklar eğer bu korktuğumuz şekilde bir sona uğrarlarsa, bu bizim için bir fecaattir, bir rezalettir. Onun için benim görüşüm, bugün artık teslim olmaktan başka çaremiz kalmamıştır. Herkes görüşünü bildirsin." O anda, o biraz da loş ışıklandırılmıştı orası veya pancurlar kapalı olduğu için loş bir salondur. O anda bütün salona korkunç bir ümitsizlik, bir moral çöküntüsü ve keder, böyle bir kabus gibi çöktü. Kimse ne söyleyeceğini bilemez oldu. Kaçınılmaz bir kaderin bir tecellisi imiş gibi suskundu herkes. Herkes, birbirine bakıyor, bir kişinin ümit verici bir söz söylemesini bekliyordu. Fakat hiç böyle bir ümit, böyle bir ışık

görünmedi. Gayet kötümser ifadeler orada kullanıldı ve Dr. Küçük, neticede “ bu iş eğer böyle olacaksa, siz de uygun görürseniz, Birleşmiş Milletleri çağıralım, ilgilileri çağıralım ve artık biz bu işten, yani direnmeden vazgeçtiğimizi kendilerine resmen açıklayalım.” Kimse, böyle bir durumu da kabullenemiyordu. Kimseden ne bir kabul, ne de bir ret sözcüğü çıkmıyordu. Ulaşılan nokta kör bir nokta idi.Fakat teslim olmak da hiçbir koşulda kabul edilemezdi.İşte bu hava içerisinde ansızdan salona birisi girdi ve “efenim” dedi, “Akama burnundan halen kimliği belirlenemeyen bir- iki uçak göründü” dedi ve “bunlar Türk uçakları olabilir” dedi. Herkes bir ümitle bu haberin arkasını beklemeye başladı. Nitekim çok geçmeden bu uçakların bir tarama, bir bombalama dalışı içine geçtikleri haberi geldi. Salon hemen 180 derece canlandı ve herkes bir sevinç ve ümitle oradan ayrıldı. O günü, o umutsuzluk anını ve ardından bir haberle yaşanan coşkuyu hiç unutamadım ve asla unutmayacağım..

ANLATANIN ADI VE SOYADI: ÖZKER UZUNER

Doğum Yeri ve Tarihi : Goşi (Üç Şehitler)-Larnaka – 1943

Mesleği / Görevi : Emekli Gençlik, Spor ve Çalışma Bakanlığı Müsteşarı.

ERENKÖY'DE ÖĞRENCİ DİRENİŞİ

Kıbrıs olayları ile ilgili hatıralarım 1958 yılında başlar. O yıl Köyümüz Üçşehitler'i Rum saldırılarına karşı savunmak için, köyün dış evlerinin damlarında av tüfeği ile geceleri nöbet tutuyorduk. Ayrıca iki grup halinde devriye gezerdik. O zaman henüz on beş yaşında olmama rağmen, köy savunması için, kendi ilkel imkanlarımızla, av tüfeği ve bomba imal etmeye çalışırdık. Bu şekilde bir bomba yapım sırasında kendi yapmakta olduğum bir bomba elimde infilak etti. Sol elimin baş ve orta parmaklarında, sağ göz altımda ve bacaklarımda hala bomba parçaları taşıyorum.

Yine o yıl, köyümüzün içme suyu ihtiyacını karşılayan su motorunu çalıştırmaktan dönen ikisi Dayımın oğulları olmak üzere, üç köylümüz, Rumlarca kurulan pusuya düşürülmüşler ve şehit edilmişlerdir.

21 Aralık 1963 olaylarıyla ilgili hatıralarımı yıllar sonra tesadüfen bulduğum ve 10 Ocak 1964 – Aralık 1964 dönemini kapsayan notlarımdan aynen aktarıyorum. 21 Aralık'tan başlayarak Kıbrıs'a gitmek için İstanbul'da okuyan Kıbrıs'lı öğrenciler olarak çeşitli yollara başvurduk. İstanbul'daki 1'inci Ordu Komutanı ile görüştük ve bizi Kıbrıs'a göndermesini istedik. Nazikçe reddedildik. Başbakan İsmet İnönü'ye, İstanbul'daki Kıbrıs'lı öğrenciler olarak bir heyet göndererek, Kıbrıs'a gitmek istediğimizi ilettik. Ancak Türk Ordusu dururken bize gerek olmadığı cevabını aldık. Bunun üzerine, İstanbul'dan otobüs kiralayarak Antalya'ya gittik. Av malzemeleri satan bir işyerinin camlarını kırıp av tüfeği ve fişek alarak limandaki bazı gemileri işgal

ettik ve bu yolla olsun Kıbrıs'a gitmeye çalıştık. Yine muvaffak olamadık ve ikna edilerek İstanbul'a geri gönderildik.

Başbakan İsmet İnönü'ye heyet göndermeden ve Antalya'ya gitmeden önce, İstanbul Üniversitesinin önündeki heykelin orda, karlı bir kış günü, açlık grevi yaptık. Ancak İstanbul valisi, İsmet İnönü'nün ertesi günü temsilcilerimizi kabul edeceğini izah ederek bizi açlık grevinden vazgeçirdi ve gece geç vakit saat 11.30'da, Tokat Öğrenci Yurdunda bize yemek ikram etti.

Sonradan, 20-26 Şubat 1964 tarihlerinde İstanbul'da beş günlük atış eğitimine çağrılınca, Kıbrıs'a çıkmak için Bayazıt meydanından Taksim meydanına kadar toplu halde yürüyüş ve miting yapmamızın, bu arada polis dayaağı yememizin, açlık grevi yapmamızın, otobüslerle Antalyaya gitmemizin, İsmet İnönü ile görüşmemizin boşa gitmediğini ve bir işe yaradığını farkettilik.

İstanbul'da Ali Bey Çiftliğindeki askeri kamptas, piyadeden uçaksavara, elbombası atışlarına varıncaya kadar fiili atış talimleri yaptıktan sonra, yine yurtlarımıza ve derslerimize döndük. Ancak, Kıbrıs'a çıkmak üzere Ankara'daki Zirkaya köyündeki kampa çağrılınca kadar toplantı, yürüyüş ve mitinglere fasılalarla devam ettik.

Ankara'da on gün kadar kaldıktan sonra, 28 Mayıs 1964 akşamı Zirkaya kampına girdik. On beş günlük atış eğitiminden sonra Silifke'ye hareket ettik. Silifke'de Eğridir'den getirilen ve özel olarak yetiştirilen komandolarla karıştık. Plana göre Türk ordusu ile birlikte Kıbrıs'a çıkacaktık. Rehber ve tercüman olarak komandolarla birlikte karıştırıldık ve birlikte çıkarma ve atış eğitimi yapmaya başladık. Ankara'daki kampa bizim yerimizi alan Kıbrıs'lı öğrenciler, daha henüz bir günlük eğitim görmüş olmalarına rağmen Silifke'de bize yetiştiriler ve onlarla ve komandolarla birlikte her gün Denizden çıkarma tatbikatı yapmaya başladık. Tatbikatların beşinci gününde, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Lindon Johnson'un TC Başbakanı İsmet İnönü'ye bir mektup göndererek Türkiye'nin Adaya çıkmasını engellediğini ve bunun

üzserine İsmet İnönü'nün "yeni bir dünya kurulu ve Türkiye de bu dünyada yerini bul" dediğini öğrendik. Bu mektup üzerine, yine gittiğimiz gibi, askeri kamyonlarla Ankara'ya, oradan da sivil otobüslerle İstanbul'a döndük.

İstanbul'da dokuz gün plajlarda ve eğlence yerlerinde dolaştık. Silifke'ye kadar gitmişken Kıbrıs'a gidemememizin stresini atmaya çalıştık. Ancak gittiğimiz yerde yanık tenimiz, asker traşımıza rağmen askere yakışmayan davranışımızla sorun yaratmaya başladık.

26 Haziran 1964 akşamı bir telefonla apar topar hazırlandık ve Ankara'ya döndük. Bir günü yine kampta geçirdik. Sonra askeri GMC'lerle Ankara-Konya-Silifke yoluyla Anamur'a vardık. Ankara-Konya yolunda, 2'nci ordu komutanı orgeneralle karşılaştık. Biz askeri kıyafetler içinde, üstelik askeri vasıtalarla olmamıza rağmen, generalin selamına kimsemiz el sallamadı, bazısı sol elle selam verdi, şapka sallayanlar, uzun saçlılar, bıyıkları dikkatini çekti. Kışkırtıcı durdurup komutanı yarbaydandır izahat istedi. Ancak tatmin olmadı. Bu nedenle Konya'da, Ankara'dan emir gelinceye kadar bizi iki saat kadar alıkoydu. İki saat sonra yeniden yola koyulduk. Nihayet 28 Haziran akşamı iki hücum botla 72 kişi ve bir Kıbrıs'lı üstteğmen saat 12 sularında Kıbrıs'a vardık. Denizde karaartma ve yakalanma tehlikesi altında yaptığımız dört saatlik yolculuğumuzun heyecanını tarif edemem.

Koççina (Erenköy)'ya çıktık ve ertesi günü Mansura'da görevlendirildik. Bölgede komutan olarak görevli olan jandarma yarbay devamlı hareket halinde olacağımızı, hudutlarımızı Lefke'ye kadar genişleteceğimizi, bu nedenle ayak tırnaklarımızın etimize batmaması için nasıl kesilmesi gerektiğini izah etmekten başka bir şey söylemiyor, mevzi kazın demeye ihtiyaç duymuyordu. 19 Temmuz 1964'e kadar başımızdan önemli bir olay geçmedi. Daha sonra işler karıştı.

19 Temmuz Pazar günü normal gece nöbetimizden dönerken, Mosfili, köyündeki Rumların ateşine tutulduk. Enin mevzisinden ateşle karşılık verdik. Ateşi kestiler. 21 Temmuz 1964 Salı günü, Mosfili

Rumlarının tuzak olarak koyduğu kamufle edilmiş (Bobi tuzağını) bombayı bulan iki arkadaşımız, karargahlarının bulunduğu Bozdağ köyüne götürdüler. Görenlerin ikazlarına aldırmadan bir tanesi paketi açmaya çalıştı. Paket büyük bir gürültü ile patladı. Süleyman Ali ve Salahi şehit oldular. Hüseyin Celal da yaralandı. Biz bu acı ile yanarken Naci isimli bir köylü, köydeki karargahtan su deposundaki mevziye gitmekte olan Alşan Kamil isimli arkadaşımızı, gecenin karanlığında düşman zannederek vurdu ve şehit etti. 21 Temmuz'u 22 Temmuz'a bağlayan gece sabaha karşı saat 4'te vuku bulan bu olay hepimizin asaplarını müthiş bozdu. Böylece pisi pisine üç arkadaşımızı on altı saat içinde kaybetmiş olduk.

Moralimiz, zaman zaman yükseliyor, zaman zaman yerlerde sürünüyor. Karşımızda sadece Kıbrıs Rumları değil, Yuna ordusundan seçme şahıslar ve hatta Mısır ordusundan bazı kimselerin bulunduğu söyleniyor. Allah yardımcımız olsun.

Moralimizi düzeltmek için, 22 Temmuz 23 Temmuz'a bağlayan gece, arkadaşlarımızdan dört kişi Mansura'da Masli Tepesi karşısındaki Bangernadaki Rum mevzilerine (Pirgolü Rumlara) sızma yapmaya çalıştılar. Ancak Rumlar onları farkettiler ve kendilerini arkadan kuşattılar. Çarpışma bir, bir buçuk saat sürdü. Ancak arkadaşlarımızı vurmamak için biz ateş açmadık. Olaya seyirci kaldık. Neticede arkadaşlarımız zayıpsız geri geldiler. Anlattıklarına göre 4-5 Rum öldürmüşler. Bilahare o gece öldürülen Rum sayısının sekiz kişi olduğunu, ancak bizimkilerin iki Rum mevzisinin arasına girmeleri nedeniyle Rumların kendi aralarında çatıştığını Birleşmiş Milletler Barış Gücünden öğrendik.

Ağustos'un 3'ünden itibaren, Rumların Erenköy bölgesine genel hücumla geçecekleri Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından bilgilimize getirilmişti. Buna karşılık, Rumların büyük hazırlığı ve kalabalık saldırısı dikkate alınarak, bize, genel saldırı başladıktan en çok bir ik saat içinde Türk uçaklarının geleceği, Ankara'nın bu konuda kararlı olduğu

mevzilerimizde, hatta 20 dakika dayanmamızın yeterli olacağı söyleniyordu.

Neticede, Rumların genel hücumu, tuttuğumuz 5 Türk köyünün tümünü kapsayan bir şekilde başladı. Şimdiye kadar görmediğimiz silahlarla ateş açıyorlar. Piyade tüfeği, Bren ve Sten tabanca işe yaramıyordu. Tepkisiz toplar, büyük batarya kovanları, bazokalar kullanılıyordu. Rumların bu yoğun hücumu karşısında bir gün dayanabildik. Gece dört köyü birden boşaltmak zorunda kaldık. Biz beş yüz öğrenci idik. Ancak onlar on binden fazla, üstelik bir kısmı Yunan ordusuna mensup askerlerle üzerimize saldırdılar. Arkamızdaki Mali tepesinin düşmesi üzerine biz de mevzimizi boşaltmak zorunda kaldık. Ancak Bozdağ köyünün gece boyunca boşaltılması için koridor tutma görevini sabaha kadar yaptık. Sabak ışıkları ile Bozdağ ve Mansura köylüleri ile hep birlikte Erenköy'e doğru çekilmeyi tamamladık. Gece çekilme sırasında Mali tepesinin eteklerindeki mevziler içinde uyuya kalan ve ertesi gün tek başına kaldığı Mansura'dan üstümüze üstümüze gelen Özay Uluç'u Rum zannıyla vurmaya çalıştık. Ancak ömrü varmış ki beceremedik. Böyle büyük bir hadiseden, üç günlük hücumdan yedi-sekiz şehitle kurtulmamız büyük bir şans ve başarı.

Çekilmeden sonra Mansura köyüne hakim Aleftiri, ki sonra ismini Rüzgarlı tepe koyduk, tepesine yerleştik. Bu tepe daha önceki köylerimizin ortasında olduğu için hiçbir mevzisi yoktu. Bu nedenle, karşıdan Rum birliklerinin arkadan deniz tarafından Rum hücumbotlarının top ve havan atışları nedeniyle Türk uçakları gelinceye kadar, 8 Ağustos 1964 akşamına kadar, çok tehlikeli ve korku dolu anlar yaşadık. Havan ve geri tepmesiz top atışları altında mevzisiz bir tepede tutunabilmek çok zor ve deli cesareti isteyen bir işti.

Nihayet Mansura'dan çekilmeden yirmi dört saat sonra uçaklar görüldü. Ancak ilk gelen iki uçak üzerimize bir-iki dalış yaptıktan sonra çekip gittiler. Uçakların gelişi ile ateşi kesen Rumlar uçakların ateş açmadan ve bombardıman yapmadan ayrılmasının ardından işi iyice

azıttılar ve her taraftan yayılım ateşini artırdılar. 8-10 havan birden batarya atışı yapıyorlardı. Ancak on dakika sonra gelen uçaklar, öncelikle etrafımızı temizleme ve hücum durdurma ile işe başladılar. Bazen bir uçağın bir adamı kovaladığını görüyorduk. Artık korkudan değil heyecan ve zevkten ölebilirdik. Uçakların bombardımanı ve kaçan Rumların çil yavrusu gibi sıçan deliği bir para saklanmalarını izlemek çok zevkliydi. Ama yine de 8 Ağustos gecesi sadece bizim bulunduğumuz Alefiri tepesine on sekiz tane 81'lik havan atıldı. Çıplak tepe üstünde havan mermilerinden korunmak için sağa sola koşuşup tam siper yapışımız hem bir komedi, hem de bir dram idi.

Ancak 9 Ağustos sabahından itibaren beş saat müddetle bir önceki güne taş çıkaran bir bombardıman başladı. Bombardımana 64 uçak katılmış ve Rumlar 500 ölü ve 1017 yaralı vermişler. Ayrıca bize hücum etmeleri neticesinde biz 27 Rumu öldürmüştük.

Mansura'dan çekilmemize neden olan harp sırasında arkadaşlarımızdan Mehmet Eray ve Hasan Yusuf Arseven şehit oldular. Altay da kayboldu. 9 Ağustos günü Türk uçaklarının hava sahasını boş bıraktığı bir sırada iki Yunan uçağı benim bulunduğum mevzinin önünden köye kadar tüm vadiyi tarayarak köye de bomba attılar. İki kişi orada Cami avlusunda şehit oldu. Biri Pergamalı Özer idi. Denктаş'la yer değiştirmeseler (uçağın gidişi ve dönüşü arasında Denктаş ile Özer yer değiştirdiler) Özer'in yerine Denктаş şehit olacaktı.

Saldırı karşısında Erenköy dışındaki diğer dört köyü boşaltıp yeni tepelere yerleşirken, Rügarlı tepenin yanındaki 4'üncü Bölüğün yerleşeceği bölgeye mevzi kurmaya çalışırken Devait Ali yine bir bubi tuzağına kurban gitti. Hüseyin Angolemlı de yaralandı.

Daha sonraki aylarda, özellikle yiyecek bakımından çok sıkı günler geçirdik. Günde otuz dirhem ekmek yiyorduk ve bütün gün tepedeki tahkimata katılıyorduk. Bir dilim ekmek için en yakın arkadaşım ile kavga edebilirdim.

9 Ağustos'tan beri "ateş kes" antlaşması var. Zaman zaman Rumlarla karşılıklı bazan sövüşürüz, bazen de şarkı söyleriz. Böylece cephenin monotonluğunu unuturuz. Ufak çaptaki çatışmalar hariç, Mansura'dan çekildiğimizden beri, uçakların iki günlük bombardımanının ardından önemli olay olarak köylülerden genç bir çocuğun, Kenan'ın geceleyin ara bölgede zeytin ağacı keserken dürbünlü tüfekte vurulması oldu. Herkes mevzisinin bulunduğu tepede kalmak ve ancak üç-beş günde bir o da bir-iki saatliğine köye inebiliyordu. Bu nedenle soğuk kış günlerinde Kızılay çadırları yetersiz kalıyordu. Bu nedenle taş ve topraktan barınak evler yapmak zorunda idik. Herkes malzeme ve işçiliğini kendi imkanları ile sağlıyor ve evini yapıyordu.

Buraya kadar aktardıklarım, o günlerde tuttuğum notlardan. Bundan sonra anlatacaklarım ise hafızamda kalan diğer şeyler.. 9 Ağustos'ta uçakların bomabardımanından sonra, Ankara'dan Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Paşa'dan, o gece gerek silah ve gerekse personel olarak takviye edileceğimiz mesajı geldiği, tepelerdeki arkadaşlara duyuruldu. Gece nöbeti sonrası ben de, gelecek yeni askerleri karşılamak üzere limana indim. Ancak yeni gelenlerin de bizim gibi öğrenci olduklarını öğrenince, bazılarını sinirden denizden sandalla tahliye sırasında suya attık ve yüzerek karaya çıkmak zorunda bıraktık.

Daha sonra, askerlerle değiştirilmemiz hususundaki ısrarlı taleplerimiz önceleri bir netice verir gibi oldu. Bir üst teğmen komutasında bir başçavuş, iki çavuş ve yirmi komando eri gizlice deniz yoluyla bize katıldı. Ancak onun da arkası gelmedi ve onlar da bizim gibi tecrit edilmiş bölgede 20-21 ay gece gündüz nöbet tumak zorunda kaldılar.

Daha önce, bir dilim ekmek için en yakın arkadaşımınla kavga edebilirdim demiştim. 3-5 zeytin ve bir dilim ekmekle veya deniz suyunda pişmiş sade makarna veya yine tuz yokluğundan deniz suyunda pişmiş patates yemek zorunda kaldığımız günlerde, Birleşmiş Milletler Barış Gücünün, yiyecek bakımından geldiğimiz açlık sınırına işaret

ederek çok acele tedbir istemesi üzerine Makarios yönetimi bize 3-4 kamyon yiyecek gönderme kararı aldı. Ancak aç da olsak Rumun yiyeceğini kabul etmek gururumuza dokundu ve anlayışımıza ters geldi. Yiyecekleri getiren Birleşmiş Milletler Barış Gücü kamyonlarını içeriye sokmadık. Israrlarımız karşısında kamyonlar geri dönüp Rum mevzilerine yakın yerlere yüklerini boşalttılar. Tabii daha sopnraki günlerde, bazı arkadaşlarımız bu yiyecekleri gece karanlığında çalar duruma düştüler. Ama onlar da haklı, açlığın gözü kör olsun. Geceleri Rum mevzilerine kadar gizlice giderek sigara ve konserveleri alıp geri geldiler ve afiyetle yediler. Yiyeceklerin büyük kısmı bozulmuştu.

Özellikle 1964 yılının son aylarında Erenköy'den tahliye edildiğimiz 2 Şubat 1999 tarihine kadar çok monoton bir hayat geçirdik. Bu monoton ve gayesiz hayat yüzünden bir çok arkadaşımız bunalıma düştü. Bazı arkadaşlar tek başına Rum tarafına sızma yapmaya kalktı. Hüseyin Laptalı, Anavatana gidip yardım getirmek için otomobil lastiği içinde kimseye söylemeden denize açıldı. Daha sonra açık denizde bulunup geri getirildi. İzzet arap gece karanlığında anadan doğma soyunarak köye indi. Ertesi gün zar zor yakalanıp tedavi altına alındı.

2 Şubat 1966'da varılan anlaşma gereğince, Birleşmiş Millertler Barış Gücü GMC'leri ile Erenköy'den Lefke Gemi Konağı Limanına taşındık. Oradan da Türk gemileri ile İstanbul'a döndük ve tahsilimize bıraktığımız yerden devam ettik.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1974 OLAYLARI İLE İLGİLİ ANILAR

1. ÖZKAN AŞILMAZ (*Lefke'nin düşüşü*)
2. HÜSEYİN BERKMEN (*Öğrencilikten Malûl Gaziliğe*)
3. ENVER EMİN (*Enver Hattı'nın Hikayesi*)
4. AYTEN LİSANİ (*Poli'de Yaşanan Dram*)
5. DİNÇER ZABİTOĞLU (*Göç ve Kaçış Öyküleri*)

ANLATANIN ADI VE SOYADI: **ÖZKAN AŞILMAZ**
Doğum yeri ve Tarihi : **Baf – 1940**
Mesleği : **Emekli İlkokul Öğretmeni**

LEFKE’NİN DÜŞÜŞÜ

1963 Yılı Eylül ayında Lefke’ye İlkokul öğretmeni olarak nakledilmiştim. Erenköy’den gelmiştim. 21Aralık Çarpışmaları başladığı zaman tüm TMT’ ciler gibi sivil görevimizden askeri göreve intikal ettik. Bu durum 1971 yılına kadar devam etti. Terhis olduktan sonra mücahit rehabilitasyonundan yararlanarak İngiltere’ye tahsile gittim. 1972 yılında tekrar Lefke’deki öğretmenlik mesleğime başladım.

14 Temmuz 1974 günü Aşağı Kalkanlı (BAF) köyünden hareketle cebimdeki uçak biletiyle yola çıkmıştım. Ertesi gün İstanbul’a gidecektim. Lefke’ye geldiğimizde Makarios’a darbe yapıldığı haberini aldık. Uçak alanı kapatılmıştı. Yollar kapalı olduğundan geceyi Lefke’de geçirecektik. Akşama doğru Seferberlik ilan edilmişti ve herkesin birliğine intikal etmesi konusunda çağrı yapılmıştı. Herkes gibi ben de birliğime katıldım. Üç yıl önce çıkardığım üniformaları giydim. Tüm mücahitlik yıllarım 3’üncü Bölük’te geçmişti. Burası Lefke’nin kuzey doğusuna düşen tepelik arazilerin başladığı, batıda Çamlıköy yolu ile doğuda Aplıç sırtları arasındaki mevkidir. Ortasından da Lefke’yi Fukasa madenine bağlayan toprak yol geçiyordu. Yıllarca bu barikattan BARIŞ GÜCÜ ile madende çalışan Amerikalılar ile eşlerinden başkası geçmiyordu.

Birliğine intikal eden herkes Cephe’ye sevk edilmişti. Ben de bir zamanlar komuta ettiğim 2’nci Takım’a gittim. Türkiye’de askeri eğitim görmüş teğmen İbrahim’i buldum. İbrahim, askeri eğitime gitmeden önce de benim yanımda görev yapmıştı. Akşam üzeri mevzileri dolaştığımda gördüğüm bakımsızlık ve ilgisizlik karşısında hem canım sıkılmış hem de moralim bozulmuştu. Bütün hafta madende çalışıp hafta

sonu nöbet tutan madenci mücahitler bu tepeleri nakış oyar gibi hendeklerle çevirmişler; Güney tepelerinde mevzilenmiş Rumlara karşı çok dayanıklı mevziler yapmışlardı. Oysa şimdi torbalar yırtık, irtibat hendekleri kapanıyor gibiydi.

Torbalar getirttik.Tahkimat yapmaya çalıştık. İbrahim Teğmen hareket başladığı zaman iki kilometre güneyimizde bulunan Afisallos tepesine taaruz planları bulunduğunu söyleyince sadece gülümsemiştim. Bizim karşıımızdaki sırtlarda bulunan Rum mevzilerinde de yoğun bir hareketlilik ve yığınak gözlemlemekteydik.

22 Temmuz günü gün ağarırken sürekli dinlediğimiz Bayrak radyosundan R.R Denктаş'ın konuşmasıyla hareketin başladığını işittik.Cephede silah atarak bunu kutlamaya yeltenenlere engel olduk. Öğleye kadar herhangi bir ses veya hareketlilik gözlemlemedik. Bu arada sancaktan gelen bir emirle İbrahim teğmen Takımın yönetimini bana bırakmıştı.Gelen takviye kuvvetlerle yüz kişi kadar olmuştuk.Akşam üzeri Lefke her taraftan yoğun bir ateş altına alınmıştı.On kilometre uzaktaki bir topçu birliği iki dakikada bir üç top mermisini kasabanın üzerine gönderiyordu. Bunlar arasında bulunan fosfor bombalarının çıkardığı yangınlar ve dumanlar her tarafı kaplıyordu.Aramızda bulunan az sayıdaki Lefkeli mücahit yüzlerini kasabaya çevirmiş kendi evleri ile sevdiklerinin akibetini üzgün bir şekilde izliyorlardı. Akşam olunca boşaltılmış olan Çamlıköy ve Cengizkoy sırtlarından sızan Rumlar az ilerimizdeki mevzide bir mücahidimizi şehit etmişler, çıkan çatışmada iki Rum askeri de öldürülmüştü. Fethi çavuş bunların silah ve telsizlerini bölüğe getirmişti.Çamlıköy istikametinden yaklaşan Rumlara da havan saldırısında bulunmuştuk.On sekiz yaşındaki askerlerin İbrahim'in komutasında yaptıkları başarılı atışlar, hem göğsümü kabartmış, hem de Rumların bu bölgeden çıkarılmasını sağlamıştı.Bu arada duygularımız da körelmiş gibiydi. Başımızdan geçip giden top mermilerinin birkaç dakika sonra Lefke'de bir yerde patlamasını, kulakları sağır eden

uçaksavarların mevzilerimizi tarayan seslerini bir film gibi seyreder olmuştuk. Rum radyosundan Girne'deki çarpışmaların çok çetin geçmekte olduğunu anlıyorduk. Bizim taraflarda uçak görememenin umutsuzluğu mücahitler üzerine çöküyordu. Akşam olunca Bölük Karargahına indim. Bölük Komutanı Özkan Kenan (rahmetli) ve Oktay Çavuşoğlu'na (Bunlar eski TMT'ci arkadaşlarımdı) kızarak bölükte oturacaklarına mücahitlere moral vermek için cepheyi gezmelerini, mücahitlerle konuşmalarını söyledim. Onlara da bir hal olmuştu ya! Sağolsunlar ertesi akşam kısa bir ziyaret için geldiler. Gündüz dolaşmak mümkün değildi. Bununla beraber en rahat yer takım karargahıydı. Tepenin yamacında olduğundan ve Rum tarafından görünmediğinden, ne bir havan ne de kurşun değmedi buralara. Bu nedenle nöbetten çıkanları burada dinlendiriyorduk. Sabahleyin sekiz sularında mevzilerdeki mücahitleri teftişe çıktığım zaman bir yerde yoğun bir ateş yedim. Afisallos tepesindeki uçaksavardan atılan mermiler sığındığım ufak bir kayanın arkasında bana zarar vermemiş, ancak kopan kayanın bir parçası kulağımı sıyrıp geçmişti. Ölüm çok yakınımından geçmişti. Bu arada mevzilerimize yaklaşmaya çalışan Rumlara da ateş açmak zorunda kalıyorduk.

Ertesi gün karargahı arayıp bize mermi takviyesi yapılmasını istediğim bir sırada 1'inci Takım sırtlarından birtakım insanların bayırdan aşağıya Lefke 'ye doğru koşuştuklarını gördüm ve yola yakın mevzimizden rapor istedim. Önce bu takıma verilen Bağlıköylülerin ayrıldığı söylendi. Sonra da Lefke Polis Karakolunda, ki aynı zamanda Sancak karargahı idi, Beyaz bayrak çekildiğini söylediler. Yarım saat kadar sonra da bizim bölük karargahımızdan bir ses Lefke'nin teslim olduğunu ve bizim de Karadağ'da toplanacağımız mesajı geldi. Anladığım kadarıyla Barış Gücü bizim komutanlığa Rumların tanklarla saldırıya geçmek için sıraya girdiğini söyleyerek onları korkutup teslim olmalarını sağlamıştı. Biz iki yolu da kontrol ettiğimiz halde tek bir tanksavar mermisi atmamıştık.

Emre uymayıp ne yapacaktık.Sağımız solumuz boşalmıştı. Mevzilere haber saldım herkesin karargahta toplanmasını istedim.Gözüm dönmüştü. Teslim olmanın da bir adabı vardı.Silahıma mermi sürdüm. Disiplinsizlik yapanı, kaçanı vururum dedim.Manga manga düzenli bir şekilde dere içerisinden geçerek bahçeler yolu ile Karadağa ulaşmak için yola çıktık.Doluya tutulmuş gibiydik. Başımızın üzerinden geçen mermiler ağaçların dal ve yaprakları üzerinde acaip ses çıkarıyordu.Ben önce bölük karargahından geçtim. Burada in cin top oynuyordu. Kapılar sonuna kadar açık, kimsecikler ortada yoktu.Bir madenci mücahidim vardı. Çok saf, çok temiz ve çok saygılıydı. Bu yavaş adam bana 'Komutanım ben Ruma teslim olmayacağım.'dedi Ona birşey söylediğimi hatırlamıyorum. Üç gün sonra Barış Gücü, cesedinin Trodos dağlarında bulunduğunu habar verdi.

Silahlarımızı Karadağ'ın girişindeki bahçe kenarlarında böğürtlenlerin arasına gizleyip Karadağ kahvelerine gittik. Ben bir akrabamın evine giderek sivil bir pantolon göynek bulup giydim. Top mermileri etrafımızda hala patlıyordu. Yüzümde beş günlük bir sakalla Rumun karşısına çıkamazdım.

Bavulum, param, elbiselerim hepsi Lefke'de otelde kalmıştı.Rumların Lefke'ye girdiğini düşünerek oraya da gitmek istemedim. Kahvenin yanındaki berber dükkanından, ki aynı zamanda başka şeyler de satıyordu, tıraş olmak için bir cilet istedim. Benden yarım şilin istedi. O an tüfeğimi yanıma almadığıma şükrettim.Biz kimler için savaşıyormuşuz. Saat 16.00' da ateş kes imzalanmıştı.

Akşama doğru Yunanlı Albay gelip bir konuşma yaptı. Herkesin silahını teslim etmesini istedi. "Bugün siz bizim esirimizsiniz.Yarın ne olacak bilemem" kabilinden sözler söyledi. O gittikten sonra zor gecemiz başladı. Yorgunluk ve uykusuzluktan başımın altına koyduğum bir taş yastık vazifesi gördü. Her beş on dakikada bir genç Rum askerleri piyadeyi üzerimize çevirip havaya ateş edip duruyorlardı. Bizi bunlara teslim edenlere lanet ettim. Sonrasını anlatmayacağım.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: HÜSEYİN BERKMEN
Doğum Yeri ve Tarihi : Lefkoşa – 1956
Mesleği/Görevi : ODTÜ İşletme Mezunu
 YDÜ Öğretim Görevlisi

ÖĞRENCİLİKTE MALÛL GAZİLİĞE

15 Temmuz 1974’de Liseden yeni mezun olmuştum. Geniş bir arkadaş grubumuz vardı. Topluca gönüllü asker olmak için, bize Sivil Savunma dersi veren Ecvet Yusuf hocanın birliğine katılmaya karar verdik. Hocamız 55’inci Bölüğün komutanı idi. Kendisi ile görüştük. Bizi Atleks Ucuzluk Pazarının arkasındaki boş alanda mevzilenmiş olan havan takımına verdi. Silah nedir bilmiyorduk. Ordaki havancı ağabeylerimize yardımcı olacaktık. Hepimiz bir arada olduğumuz için fazla bir kaygımız yoktu. Havan topları hakkında bilgi sahibi de oluyorduk. 19 Temmuz’u 20 Temmuz’a bağlayan gece, 24.00 –04.00 saatları arasında nöbetçi idim. 03.30’da bir haber geldi. Harekat başlıyor diye. Sabah oluyordu. Gün ağarırken silah sesleri duyulmaya başladı. Derken bizim mevzilere doğru da şiddetli ateş başladı. Karşılıklı çatışma her geçen saat daha da artıyordu. Bir ara Ecvet komutan geldi yanımıza. Bizleri uyardı. “Çocuklar dikkatli olun kafanızı mevziden çıkarmayın” dedi. Tam böyle konuşurken ön mevzilerden haber geldi. Rumlar ön mevzilere göz açtırmıyormuş, mazgallardan kafalarını çıkaramıyor, hatta mazgal deliklerinden bakamıyorlarmış. O denli yoğun ve hedefi bulan atışlarla karşı karşıya imişler. Ecvet komutan durumu öğrenmek üzere ön mevzilere koştu. Kısa bir süre sonra da şehit olduğu haberi geldi. Meğer, çocuklar dikkatli olun, mazgallardan uzak durun, başınızı koruyun diyen komutanımız, mazgal deliğinden dürbünle Rum mevzilerini izlerken, bir kahpe kurşun kafasına isabet etmiş ve komutanımız hemen can vermiş. Bu haberle hepimiz sarsılmıştık. Bulduğumuz yere havan mermileridüşmeye başlamıştı. Korkunç bir ateş altında idik. Öğleden sonra dörtte ön mevziler düştü. Ordaki mücahitler çekilmek zorunda

kaldılar. Onlar çekilince biz de tutunamayıp geriye Şehit Tuncer İlkokuluna çekildik. Orada neredeyse iki yüzün üstünde polis ve sivil insan vardı. Kantinden de Cem Karaca'nın sesi geliyordu. Millet sanki cephe gerisinde piknik yapıyordu. Doğrusu bu durumu çok yadırgamıştım. Su içmek üzere kantine yöneldim. Bir kola aldım ve kantinin önünde yere oturup sırtımı duvara dayadım. Tam o anda korkunç bir patlama oldu. Başucumda duran birinin yüzünden kan fışkırıyordu. Her taraf toz dumandı. Herkes bir yerlere kaçıyordu. Bir anda koca avlu boşalmıştı. Herkes Köşklüçiftlik bölgesine dağılmıştı. Bir kaç kişi yaralıya koştular, onu alıp hastahaneye götürdüler. Ben olan bitene tam olarak anlam veremiyordum. Yerimden doğrulmak istedim, doğrulamadım. Gerçi gömleğim kan içindeydi ama yanımda yaralanan o adamın kanıydı bunlar. Kafamdan öyle geçiriyordum. Yaralanmış olabileceğimi düşünemiyordum. Derken gömleğimin önünü açtım. O anda göğsümden kanlar fışkırmaya başladı. Kendimden geçtim. Bu durum çok kısa sürmüş olacak ki, bir kaç kişinin yanıma geldiklerini ve beni kaldırmaya çalıştıklarını farkettim. Bir havan mermisi tam önümüze düşmüş meğer. Merminin patlamasıyla dağılan arkadaşlarım, benim yokluğumu farkedince geriye dönmüşler ve benim yaralandığımı görünce hemen yardımına koşmuşlar. Bir arabaya koydular beni. Ama araba çalışmadı. Sonra yoldan geçen bir van arabayı çevirdiler. Beni bu arabaya bindirdiler. Yaram sızlıyordu. Göğsümde yakıcı bir ağrı vardı. Araba sıcak ekmek dolu idi. . Bir ekmek aldım ve hiç tereddüt etmeden bastım göğsüme, kanı durdurmak için. Derken hastahaneye ulaştık. Beni indirdiklerinde, Önder Nazım'ı gördüm, elinde bir Tomson, boynunda mermiler asılı kapıda duruyordu. Ağabeyimin arkadaşı idi. Beni görünce hemen koşup yanıma geldi. Arkadaşlar daha ne yapacaklarına karar vermeden. Beni tek koluyla kucaklayıp cerrahi koğuşuna götürdü. Dr. Kaya Bekiroğlu, bana şöyle bir baktı, yatırın şuraya, şu anda bakamam dedi. Önder abi silahı alnına dayadı ve ya bu çocuğa bakan, onu tedavi eden ya da seni çeker vururum dedi. Yarama baktı, şarapnel parçalarını

temizledikten sonra sargılayıp ayrıldı. Kendime geldiğimde, büyük bir koğuştadır idim. Koğuş yaralılarla dolu idi. Yerlerde ölümler vardı. Korkunç bir manzara vardı kısacası. Gün geçtikçe iyileşeceğime kötüleşiyordum. Fakat röntgenler temiz çıkıyordu. Derken beni taburcu ettiler. İki üçgün içinde kötüledim. Sürekli güç kaybediyordum. Beni tekrar hastahaneye kaldırdılar. Kaya bey, bana bakmak, beni ameliyat etmek istemiyordu. Tegi Münür dayımdır. Kaya bey arkadaşı imiş. Gitmiş görüşmüş kendisi ile.. Bunun üzerine ameliyatıma karar verildi. Omuz bölgemden açtı Kaya bey . Meğer iç kanama geçiriyormuşum. Kanama ile dışarıya atılamayan kan ciğerlerimin etrafını sarmış ve orada pıhtılaşmış. Bu nedenle röntgende hiç bir şey çıkmıyormuş. Tedavim sürüyordu. Ama ben iyileşeceğime daha da kötülüyordum. Ailem benim Türkiye'ye kaldırılmamı istiyordu. Ankara'da doktor ağabeyim vardı. Fakat Kaya bey buna karşı çıkıyordu. Yapılacak bir şey yok, bu çocuk kurtulamaz. Ölecek demiş. Tegi dayım tekrar gitmiş görmüş kendisini ve benim derhal Ankara'ya gönderilmemi istemiş. Olmaz demiş Kaya bey, yapamam, demiş. Dayım silahını çekip dayamış alına. Gönderecek misin, göndermeyecek misin demiş? Beni ambulansla Kırmı havaalanına götürdüler ve bir helikoptere bindirdiler. Helikopter Beşparmakları aşırp Girne kıyılarınun üzerine gelince gördüğüm manzara karşısında irkildim. Bütün kıyıda korkunç bir kızılklık vardı. Çıkarma hareketi demek ki korkunç olmuştu. Demek ki çok sayıda zayıat verilmişti. Adana üstünden uçakla Ankara'ya nakledildim. Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hastahanesine varır varmaz daha on-on beş dakika geçmeden, ağabeyimin telefon numarasını verdim ve aranmasını istedim. Ağabeyim uçar gibi geldi. Beni tetkik etti. Sonra doktorlarla birlikte tetkiklerimi yaptılar. Sonuç pek içaçıcı olmasa gerek. Çünkü ağabeyimin surati kararmıştı. Çökmüştü adeta. "Durum ne?" diye sordum. "Merak etme iyileşeceksin" dedi. Günlerce hiç başımdan ayrılmadı. Bir seri ameliyatlar geçirdim. Sayısını şu anda hatırlamıyorum. Ve iki buçuk ay sonra, iyileşmiş olarak memleketime döndüm. Malül Gazi sayılmam da ayrı bir sorun. Yine Kaya bey karşı çıktı. Askerlikten sıyrılmam ve Kaya beyden malül gazilik beratı almam da ayrı bir hikaye...

ANLATANIN ADI VE SOYADI: ENVER EMİN
Doğum Yeri ve Tarihi : Akdeniz/Girne – 1943
Mesleği / görevi : Eczacı –Eski Milletvekili
 UDP Genel Başkanı.

ENVER HATTI'NIN HİKAYESİ

1974'de Atina'da Cunta içinde darbe oldu. Papadobulos'un yerine İonides iktidara gelince Kıbrıs karıştı. Cunta, Makarios ile anlaşamıyordu. Cunta, bir an önce Enosis'i gerçekleştirme peşinde idi. Adayı merkezden yönetmeye, Makarios'u atlatmaya başlamışlardı. Makarios, bu durum karşısında, Yunan generallerine çok sert bir mektup yazdı. Bunun üzerine İonides, Makarios'a karşı darbeyi gerçekleştirdi. Makarios'a karşı düzenlenen darbe ve Türklere yönelik dayanılmaz boyutlara ulaşan Rum tahrikleri ile şiddet olaylarını Türkiye ve Kıbrıs'taki yöneticiler yakından izlemekteydi.

18 Temmuz 1974'de her Türk insanı gibi ben de seferberliğe çağrıldım. Lefkoşa'da Köşklüçiftlik mahallesinin Rum bölgesine doğru gelişen ve ileri sınırımız olarak bilinen Makarna fabrikasından başlayarak Golf sahası ve Makenzinin evini de kapsayan geniş bir alanın güvenlik sorumluluğunu üstlenen 30'uncu Bölüğe katıldım. Mevzim, Golf sahasının Ortaköy'ü arkasına alan sınırlar içinde idi. Aramızda Güvenlik Kuvvetlerine kayıtlarını yeni yaptırmış, henüz sakalı çıkmayan çocuklarımız, yeni evli genç kuşaktan gençlerimiz ve saçları kırılaşmış dedelerle birlikte, 'vatan savunması' için hazır duruma getirildik: Vatan savunmasına hazır olmuş, gözü ve kulağı düşmana doğru yönelmiş, aramızdaki yaş farkına aldırmayan bir avuç insan bir bütün olmuştu sanki. Hele mevzilendiğimiz bölgenin komşu sınırında Türk askerinin de mevzilenmiş olması, bize ayrı bir gurur vermekteydi.

Rum bölgesinden gelen silah sesleri bizim daha da uyanık olmamızı sağladı. 19 Temmuz gecesini Rum hapishanesinden kaçan Türk mahkumların bizim bulunduğumuz bölgeye koşarak gelebilmeleri, mevzilerimizin 500 metre ilerisinde konuşlandırılmış olan Rum ve Yunan mevzileri arasında önemli derecede irtibat eksikliği olduğu sinyali vermişti bizlere.

Türkiye, 1960 Garanti Andlaşmalarına dayanarak, 20 Temmuz 1974 sabahı deniz, kara ve hava kuvvetleriyle çıkartma yaptı. Bulunduğumuz yerden, uçaklardan bir lale çiçeği gibi süzülen Türk paraşütçülerinin inişini seyirderken heyecanımız doruğa çıkmıştı. Demek ki artık, Türk insanının yıllarca Rumlardan çektiği ızdıraplar ve acılar sona erme noktasına gelmişti. Enosis hayalleriyle insanımızı perişan eden, kurşuna diken, malını yakan, insanlık dışı muamelede bulunan Rum ve Yunanlıya ders verilecek ve hak yerini bulacaktı. Nitekim de böyle oldu. Rumlar bu güç karşısında dağılmış, her tarafa geliş güzel ateş açıyorlardı. O gün, saat 11:00'de, Rum mevzilerine taarruz emri aldık. Milli mücadeleye katıldığımız günden o güne kadar savunma eğitimi ile gelen bizler, ilk kez bir taarruz emrini yerine getirecektik.

Takım komutanımız, bize hedefi gösterdi. Hedef, mevzilerimiz arasında önemli bir stratejik konuma sahip olan Kornaro Hoteli idi. Rum hapishanesinin 100 metre gerisinde olan bir bölgenin en yüksek binasını ele geçirecektik. Çevresinde yüzlerce konutun bulunduğu, Rum mevzilerinin nerede konuşlandırıldığını dahi bilmediğimiz bir bölgeye gidecektik. Elimizde tuttuğumuz silahların temizliğini dahi yapmadan, el bombası sayısının yetersizliğine bakmadan, mermi sayısının yetersizliğini hesaplamadan, hem de golf sahasının içinden, yani hiçbir korunma aracı bulunmayan düz bir saha içerisinde koşarak emri yerine getirecektik. Heyecanlı idik. Bir an, bu mücadele yıllarında kaybettiğimiz şehitlerimizi düşündük, onların intikamını alma zamanının geldiğini hatırladık ve öne atladık.

Ben, taarruza makineli bir tüfekle katıldım. Yanımda, henüz 17 yaşında olan genç mücahit Ahmet kardeşim vardı. Her taraf bir toz bulutuna dönüşmüştü sanki. Mermi yağmuru altında kah koşuyor, kah hedef küçültmek için kendimizi yere atıyor, değişik hedeflere ateş açıyorduk. Arkadaşlarımızın “vuruldu” sesleri kulaklarımızı tırmalıyordu. Kolay değildi. O düz ve korumasız sahada 24 tane insan taarruz emrini yerine getirme gayreti içindeydi; hem de 20 Temmuz sıcaklığında. 500 metre ötede bölgeyi kasıp kavuran ateş hattına girilecek ve silahlar susturulacaktı. Oraya gidecektik. Türk Bayrağını göndere çekecek ve bir zafer kazanacaktık. Ahmet hep yanımdaydı. Cesaretinden hiçbir şey kaybetmeden, vurulan arkadaşlarımızın kan içinde kalmalarını farkedirken bile gözünden bir damla yaş akıtmadan inançla hedefe doğru koşuyordu. Arkadaşlarımızın sesleri kesilmişti veya biz duymuyorduk artık.. Biz koşuyorduk ve Kornaro Hoteline 20 metre kadar yaklaşmıştık. Her tarafta büyük bir sessizlik hakimdi. Bir evin duvarının gölgesine uzanıp çevreyi kontrol ediyordum ki, bahçe içerisinde kum torbasından yapılmış bir Rum mevzisini gördüm. Hareketsiz duran bir kol, kum torbasının üzerinden aşağıya doğru sarkıyordu. Kendi güvenliğimizi sağlamak açısından sessizce o mevzi içerisine bir el bombası atarak yere yattım. Bombanın patlaması ile birlikte yükselen çaresiz sesler duyuldu. Anladım ki, mevzideki hareketsiz kol, bizi mevziye yaklaştırmak ve öldürmek için hedeflenen bir savaş taktiği idi. Kendi taktiklerinin kurbanı oldular. Mevzi içinde yatan üç parçalanmış Rum cesedinin görüntüsü korkunçtu.

Kornaro Hotelin kapısına ulaşabilmek için iki yolumuz vardı. Ya doğrudan bulunduğumuz yerden yola çıkarak gitmek, ya da mevzinin bulunduğu bahçe duvarına tırmanarak, komşu evin bahçesine atlayıp, oradan gitmek. İkinci yoldan gitmeye karar verdik. Komşu evin bahçesinde mermileri tükenmiş ve terkedilmiş silahlar bulduk. Kan izlerine ve vurulmuş cesetlere rastladık. Çevreyi iyice kontrol ettikten sonra, kendimizi Kornaro Hotelin kapısı önünde bulduk. Kapı kapalıydı.

Makineli tüfeğimin atışa hazır durumda olup olmadığını kontrol ettim ve kapıya olanca hızımla bir tekme vurdum. Kapı açıldığında kucağında, iki aylık olduğunu tahmin ettiğim bir bebeği kucağında tutan bir erkek önümde diz çökerek “bizi öldürmeyiniz. Biz yabancıyız.” dedi. İngilizce konuşuyordu. Binada kaç kişi olduğunu sordum ve herkesi lobiye çağırmasını istedim. Yukarıdaki dairelerde kimsenin bulunmadığını, binada sadece lobide gördüklerimizin olduğunu söyledi. Lobide üçü kadın yedi kişi ve bebek vardı. Hepsi de korkudan titriyordu. Binanın durumunu sordum. Binanın beş kat ve on daireden oluştuğunu söyledi. Lobinin penceresinden Rum hapishanesini görmek mümkündü. Hapishanenin durumunu sordum. Makineli, tüfeklerle donanmış olduğunu ve bizim taarruzumuzla birlikte oraya büyük güç kaydıldıklarını söyledi. Kapının önünde üç araba parkedilmişti. Biri son model bir Mercedes, diğerleri Toyota idi. Kendisine yukarıda kimsenin olmadığı ifadesine inanmadığımı, bu nedenle birlikte yukarı çıkmamızın gereğini anlattım. Çok korkmuştu. Eşi olduğunu söyleyen bir bayan bana, kocasını vurmak için yukarıya alacağımı söyleyerek bağırmaya başladı. “Vurmak istesem hemen sizin gözünüzün önünde vururum” tehdidini yaptım, kendilerinin esirlerimiz olduğunu söyledim ve Ahmet’e, aşağıda kalması talimatını vererek, adamı yukarı çıkardım. Önce, bütün daireleri tek tek kontrol ederek kendi güvenliğimizi sağlamaya çalıştım. Sonra, adamla terasa çıkarak çevreyi gözetledim. Gerçekten hapishane bölgesinde önemli bir hareket vardı. At koşularının yapıldığı ileri bölgede ise mevzi yapımları ile birlikte askeri yığının yapıldığını gördüm. Aşağıya indik, birlikte tarruza katıldığımız arkadaşlarımı bekledim; ancak gelen yoktu. Elimdeki makineli tüfeğin 300’e yakın mermisi vardı. El bombamız, telsizimiz yoktu. Ahmet’in piyade tüfeği çalışmıyordu.

Taarruz emrii aldığımızda, hedefe vardıktan sonra, göğsüme sakladığım Türk Bayrağını göndere çekme talimatı da verilmişti bana. Türk Bayrağı bir işaret olacaktı ve takviye güç gönderilecekti.

Ahmet'e yukarı çıkacağımı söyledim ve bu esirlerle ilgilenmesini istedim. Birinci kata çıktığımda Ahmet de koşarak yanıma geldi. Tüfeğinin çalışmadığını, aşağıdaki insanların yabancı olduklarını, bebeğin sürekli ağlamasından üzüldüğünü, bu nedenle yukarı çıktığını söyledi. Hak verdim. Terasa çıktığımızda, binanın önünde park edilen mercedesin, hapishane tarafına geçtiğini gördüm. Anlaşılan o ki, Ahmet'in oradan ayrılmasından sonra herkes Mercedese doldu ve Rum tarafına kaçtılar. İşte Ahmet'in o gencecik yüreğindeki insanlık duygusu, yedi kişiyi esirlikten kurtarmıştı. Peki kimdi bu yabancılar. Savaş ortamı içerisinde orada kalmışlarsa görevleri neydi. Bunları Ahmet'e anlattığımda, pişmanlık duygusuyla dolu gözlerinden akan yaşları hala hatırlıyorum.

Yukarı ilk çıktığımda, terasta duran Bayrak direğinde BM Barış Gücünün Bayrağını görmüştüm. Onu hemen aşağıya aldım, yerine Türk Bayrağını çekerken, müthiş bir mermi yağmuruna tutuldum. Mermilerden biri ipi kesmişti. Yere uzanıp kalmıştım. Ahmet ile birlikte. Ama, kurtuluşumuzun gelecek olan takviye güce bağlı olduğunu da biliyordum. Bu nedenle de ne olursa olsun ayağa kalkıp ipi bağlamam ve Türk Bayrağını göndere çekmem gerekirdi. Birkaç kez teşebbüs ettimse de başaramadım. Saata baktım, 18.30'a gelmiş ve tam 23 dakika süreli ve kesintisiz olarak mermiler başımızın üzerinden geçiyordu. Rumlar, herhalde bizim vurulmuş olduğumuzu düşünmüş olacaktı ki, ateş etmeyi durdurmuşlardı. Bundan yararlanarak, hemen ipi bağladım ve Bayrağımızı göndere çektim. Bayrağımızın göndere çekilmesiyle birlikte başlayan yoğun mermi yağmurundan kaçmak için Ahmet ile birlikte kendimizi merdiven boşluğuna attık. Silah atışları devam ediyordu. Hapishane bölgesinden bir grup Rum askerinin bize doğru taarruz hazırlığı yaptığı farkediliyordu. Belli ki, binadan kaçan yabancılar, kendilerine kaç kişi olduğumuzu söylemişlerdi. Yapılacak tek bir iş vardı. Elimdeki makineli tüfekle sığındığımız odada, bir pencereden değerine koşup karşıya ateş etmek ve hedef şaşırmaktı. Öyle yaptım..

Sığındığımız odanın duvarları, karşıdan gelen mermilerden delik deşik olmuştu. Ne vardı ki, bizim mermilerimiz de tükenmişti. Kalan Üç mermiyi de kullanmadım. Onları saklamıştım.

Ahmet'i de alarak aşağıya indim. Sakladığım mermilerden amacım, Ruma teslim olmaksızın, önce Ahmet'i vurmak sonra da intihar etmektir. Park yerinde duran arabaları hatırladım. Oraya koştum. Koşarken, BM'e ait bir Ambulansın, bulunduğum yere yaklaştığını gördüm. Bana, taarruz noktamızı göstererek, oradan gönderildiklerini, ölen Türkleri almaya geldiklerini söylediler. Şok oldum!. Demek ki, Türk Bayrağını göndere çekmemize rağmen, takviye gücün geleceği yoktu. Geride kalan arkadaşlarımız, bizim şehit kaydımızı yaptırmışlardı bile. Ambulansı da gönderme nedenleri de buydu herhalde. Ama, alimize bir fırsat düşmüştü. Ambulanstaki görevlilere, bizi kendi bölgemize götürmeleri talebinde bulunsam mı diye düşündüm. Kendilerine güvenmiyordum. Ya bizi Rum tarafına götürürlerse diye.. Vazgeçtim, "görüyorsunuz burada ölü Türk yok, biz yaşıyoruz" dedim. Tamam dediler ve Rum tarafına doğru çekip gittiler. Hayret ettim. Eğer bu insanlar buraya, arkadaşlarımız tarafından gönderilmişlerse, niye onların bulunduğu yere değil de, Rum tarafına gittiler? Kendilerine güvenmemekte ne kadar haklıymışım..

Çaresizdim. Düşündüğümü yapayım mı diye hep kendimi zorladım. Bu arada park yerindeki arabaları kontrol ettim. Arabalar kilitliydi. Hapishane tarafını kontrol ettim. Rum askerlerinin hareket halinde olduklarını gözlemledim. Bu koşullarda kaçmamız mümkün değildi. Ohalde düşündüğümü yapmaktan başka çarem yoktu. Hayat dolu, geleceği gözlerinde fişkıran Ahmet'e nasıl kıyacaktım. Peki ya esir olursa, daha mı iyi olacaktı. Hep bunları düşünüyordum.. Düşünmekten yorulmuştum ve çok sinirliydim.. Tüfegin dipçliğini arabanın kapı camına öyle vurmuştum ki, hayret! Gördüğüme inanamadım. Allahım ne büyüksün diye bağırdığımda, herhalde sesim Mağusa'da, Güzelyurt'ta, Girne'de duyulmuştu. Neden mi, evet araba kilitli.. Ama anahtarlar

arabayı çalıştırmaya hazır bir durumda yüzüme bakıyordu. Hemen yukarı çıktım. Birleşmiş Milletler Barış Gücü bayrağını aşağıya getirdim ve arabanın önüne bağladım. Yukarıda bulduğum siyah bir kepi başıma geçirdim. Gömleğimi çıkardım.. Ahmet'i arabanın arka yastıkları arasına sıkıştırdım. Arabayı çalıştırdım. Birinci vitesi koydum ve yola çıktım. Yanı başımda dört Rum askeri duruyordu. Beni görünce afalladılar. Direksiyonu Golf sahasına doğru kırdım ve bastım gaza. Arkamdan ateş açmışlar, mermiler camları parçalamış, arabaya kurşunlar isabet etmiş. Kimin umurunda. Arkadaşlarımın yanına vardığımda herkesin gözünden yaşlar akıyordu. Herkes, benim ve Ahmet'in diğer on arkadaşımız gibi şehit olduğumuzu zannetmişlerdi. Komutan geldi, üzerime sarıldı. Meğer komutanlar da ağlarmış.. Arkadaşlarım şehit olmuşlardı. Bir o kadarı da yaralı olarak hastahaneye kaldırılmış. Ben yaşıyordum. Ahmet de yaşıyordu. Bizi Allah yaşatmıştı. Çünkü yapılacak daha çok işimiz vardı. Kornaroda göndere çektiğimiz Bayrağımızı görmek istedim. Geriye baktığımda gönderde Yunan bayrağını gördüm. İşte o zaman ben de ağladım.

15 Ağustos'ta aynı saatlarda değişik bir kulvardan, yedi arkadaşım ile birlikte, hem de daha büyük bir Türk Bayrağıyla intikam almaya gittim. Hem intikamımı aldım, hem de bugüne kadar dalgalanan Türk Bayrağını göndere çekmek yine bana nasip oldu. Allahıma şükürler olsun.

O bölgeye 'Enver Hattı' adı verilmiştir. Bölgeye 'Enver Hattı' adının verilmesi.. işte benim 14 yaşında TMT okulunda başlayan ve 1974 Mulu Barış Harekatında mezuniyet diplomamı aldığım milli mücadele yaşamımın en anlamlı ve en zengin abidesidir.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: AYTEN LİSANİ
Doğum Yeri ve Tarihi : Dip Baf/1947
Mesleği/Görevi : Emekli Öğretmen

POLİ'DE YAŞANAN DRAM

“Ben 1969-70 ders yılında Güney’de karma bir köy olan Poli’ye tayin edilmiştim. Poli’de Türkler 1963 olaylarında evlerinden kaçmışlar, büyük bir okul olan Poli Hürriyet Ortaokulu’nun binasına göçmen olarak yerleştirilmişlerdi. Okulun çevresine de kerpiçten göçmen evleri yapmışlar ve buraya tüm halkı yerleştirmişlerdi. Okulda tarih, coğrafya ve yurttaş bilgisi derslerini veriyordum. Öğrenci sayısı arttıkça, sınıflarda kalan ailelere kerpiç ve prefabrik evler yapılarak, sınıflar boşaltılmıştı.

1’inci harekat başladığında, Türk uçakları, Rum ve Yunan mevzilerini bombalıyordu. Kuzey’de Mehmetcik sayesinde korku yoktu. Ama Güney’deki insanlarımız korkuyla sevinci bir arada yaşıyordu. Bu korkulu günleri yaşayanlardandı Poli Türkleri. Türk uçaklarının bombardımanı ile bir çok kayıp veren Rumlar, kayıplarının acısını Güney’deki Türklerden çıkarıyordu. 22 Temmuz günü, öğle üzeri saat tam 12:00’da, Rum ve Yunan askerleri, Türklerin kaldığı bu bölgeye dört bir taraftan saldırıya geçtiler. O daracık yerleşim yerine havan topları ve otomatik silahlarla saldırıya geçtiler. Kadınlar ve çocuklar, okulun sahasının altında bir sığınak yapılmıştı ve oraya yerleştirilmişlerdi. Rumların attığı havan topları ile evler yıkılıyor, cayır cayır yanıyordu. Artık göz gözü görmüyordu. Türk kesimi tam bir savaş alanı olmuştu. Bu sırada kadınların ve çocukların çığlıkları ortalığa yayılıyordu. Poli’de yetkililerin bir hatası vardı. Mevziler arasında irtibat hendekleri yapılmamıştı ve bu mevzilerde mücahitlerimiz çok zor durumda kalmalarına rağmen, mevziden çıkamazlardı. Çünkü Rumun kurşunlarına hedef olacaktı. Bu sırada Pelatusa (Karaağaç) yolunda Yamba denen ailenin evini geçtikten sonra, yeni mezarlığın yanında bir

tepe, tepenin üzerinde bir harup ağacı vardı. Bu harup ağacının altında da mevzi vardı. İçinde mücahitlerimiz korkusuzca çarpışmaktaydı. İşte bu mevzide, Kemal İsmail ve arkadaşı Günaltay vardı. Kemal İsmail Poli'de otururdu. Mücahitlikte Çavuş görevinde idi. Köylüleri kendisine lakabı olan Yero (yani ihtiyar) diye çağırırlardı. Çok iyi, babacan, dost canlısı bir kişiliği vardı. En güzel yönü, mücahitliğini yaparken tam eğitilmiş bir asker gibi görev yapmasıydı. Bu konuda taviz vermezdi. Yanlış kabul etmezdi. Kendi, görevini yaparken, kendine bağlı mücahit arkadaşlarının da bir askeri disiplin içinde görev yapmalarına dikkat ederdi. Kemal Yero evliydi ve dört kız, bir erkek olmak üzere beş çocuğu vardı. Kemal Çavuş, savaştan konu açıldığı zaman hep Mehmetciğin Kıbrıs'a geleceğine inanıyordu. Her defasında da "şayet zor durumda kalırsak, ölmek var ama Ruma'a esir olmak yoktur" derdi. "Onların eline esir düşmektense kendimi öldürürüm" derdi. Çünkü Rumun ne denli, acımasız olduğunu biliyordu.

Kemal ismail ve Günaltay mevzide çarpışıyordu. Bir ara Rumun attığı mermiler sağlarına, sollarına düşmeye başladı. Fakat Kemal Çavuş, mücahitlerin kaçmalarına izin vermedi. Bir süre sonra kurşunlar yağmur gibi yağmaya başladı. Bu arada da kadınların çığlıkları ve imdat sesleri gelmeye başladı. Mücahitler, bu olay karşısında mevziden çıkarak, köye doğru sürünmeye başladılar. Günaltay, Kemal yero'nun yanında kalır. Ama Kemal çavuş, kadınların imdat çığlıklarına başka bir anlam vermiştir, tecavüz olayı gibi. Köyün arkasından gelen Rumlar, kadın ve çocukları sığınaktan çıkardılar. Onları esir aldılar. Bir anda bu olay onun gururuna dokundu. Esir düşmektense, kadınların Rumların elinde oyuncak olduğunu görmektense ölmeyi tercih eder. Hatta arkadaşlarına bir kez daha geri dönmelerini söyler. Günaltay da Kemal Çavuş'a kaçmalarını teklif eder. Fakat Kemal çavuş reddeder. Günaltay'a "Bak kadınlarımız bağılıyor. Rumlar bakalım onlara ne yapıyor. Rumun hainliğini görmektense, ölürüm daha iyi diyerek, bren silahını çenesinin altına dayar. Günaltay "yapma Kemal amca" diyene kadar tetiği çeker.

Kemal Çavuş kendi mevzisinde şehit olur. Daha sonra Türk bölgesine giren Rumlar, Türkleri esir alır. Aralarında anlaşma olur. Silahlar teslim edilir. Esaret hayatı başlar. Bu çarpışmalar sırasında, okulun bodrumunda etrafı dikizleyen kadınlar vardı. Rumlar farkedince ateş açıyorlar. Başına isabet eden kurşunlarla Ayşe Ramadan diye bir genç kızımız şehit düşer. Poli'nin batısında oturan Ahmet Beyaz (köyün Beyaz amcası) evinin önünde Rumlar tarafından vurulur. Yine bu sırada, Mehmet Çatalo da şehit olmuştu. Akşama doğru köylüler Ayşe'yi, Beyaz amcayı ve Mehmet Çatalo'yu göz yaşları arasında toprağa verirler. Kemal Çavuş'un cesedi mevzide kalmıştı. Ertesi gün bir Rum askeri gelip haber veriyor tepedeki mevzide bir ölü var diye. Kemal Çavuş arkadaşları tarafından mevzisinde silahı ile birlikte bulundu. Başında büyük bir yara vardı. Silahı kucağında, mevzide oturur biçimde idi. Sıcaktan cesedi kokmuştu. 23 temmuz günü şehitliğe gömüldü. Sonunda söylediğini yapmış, esir düşmektense ölmeyi tercih etmişti.

Poli'deki Türkler daha sonra, 2'inci harekattan sonra yapılan anlaşmalar sonucunda kuzeye getirildiler. Polililerin bir kısmı Güzeyurt'a, bir kısmı da Maraş bölgesine yerleştirildiler.

ANLATANIN ADI VE SOYADI: DİNÇER ZABİTOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi : Susuz (Baf) – 1957
Mesleği : Cumhuriyet Meclisi
 Müdür/Müşavir.

GÖÇ VE KAÇIŞ ÖYKÜLERİ

15 Temmuz 1974 tarihinde ailem ile birlikte Limasol'da ikamet etmekte idim. 19 Mayıs Lisesi ikinci sınıfını bitirip tatile girmiştik. Bilindiği gibi Limasol kenti, Türklerle Rumların karma yaşadıkları bir kentti. Ayrıca deniz sahilinin uzun ve kumlu olması nedeniyle turistik özelliği olan bir yerdir. Başarılı bir okul dönemi geçirdiğim için tatilin tadını, sık sık denize giderek çıkarıyordum. 15 Temmuz 1974 günü arkadaşlarla denize gitmek için yola çıkmıştık. Bir müddet yürümüştük ki Rum tarafından silah sesleri duyulmaya başladı. Bu arada Türk kesiminde sakin olan etraf birden hareketlenmeye başladı. İnsanlarda bir koşuşturmaca, bir telaş. Yanımızdan geçmekte olan bir yaşlı adam: “gençler, nereye gidiyorsunuz? Sakın Rum tarafına geçmeyiniz. Rumlar arasında iç savaş başladı, evinize dönün” uyarısında bulundu. Bunun üzerine denize gitmek yerine geri evlerimize döndük.. Eve geldiğim zaman silah seslerinin artarak devam ettiğini duyuyordum. Babam ve annem de çalıştıkları yerlerden eve dönmüşlerdi. İki kardeşimle birlikte tüm aile evde toplanmıştık. Radyodan Nikos Sampson'un bir darbe yaptığını öğrenmiştik. Bunun tamamen kendilerinin iç meseleleri olduğunu, Türklere herhangi bir müdahalenin söz konusu olmadığını duyuruyordu Radyo. Hepimiz endişe içinde idik. Bunun ardından bir Türk-Rum savaşının çıkabileceği endişesini taşıyorduk. Bir savaş olasılığında, tüm ailenin aynı çatı altında olmasının daha uygun olacağı görüşü ailece benimsendi. Bunun üzerine 19 Temmuz 1974 günü köyümüz olan Baf'ın Susuz köyüne gitmek için otobüs ile yola çıktık. Limasol'u çıkarken Rum Barikatında durdurulduk. Ancak Türk olduğumuz için serbestçe yolumuza devam ettik ve köye ulaştık. Köyde

hayat normaldi. Köye vardığımız günün gecesi sabahın geç saatlarına kadar sohbet etmiştik. 20 Temmuz sabahı ılık bir rüzgar ile uyandım. Uzaklardan kahramanlık türküleri ve marşlar duyuluyordu. Bu arada, annem yanıma geldi ve “Oğlum, Türkiye Adaya çıkartma yapıyor” dedi. Heyecanla ve sevinçle yatağımdan fırladım. Bayrak Radyosunu yüksek sesle açarak dinlemeye başladım. Babam ve kardeşim Sadık, gecedен köyün komutanlığına katılmışlardı. Anneme “bu vatanı ben de savunmaya gidiyorum” dedim ve köyün komutanlığına gittim. Komutan bana silah ve cephanе vererek, mücahitler ile birlikte bir mevzide görev verdi. Orada, çıkartmanın Girne’den yapıldığını öğrendim. Bayrak Radyosu ise, çıkartmanın her taraftan yapılacağını duyuruyordu. Heyecanla gelişmeleri bekliyorduk. Baf Sancağı ile haberleşmeyi sağlayan bir mücahit, devamlı olarak bize olayların gelişimi hakkında bilgi veriyordu. Saat 10’da Baf kasabasından silah sesleri geliyordu. Öğle saatlerinde telsizi kullanan mücahit, “Baf kasabasının teslim olduğunu ve irtibatın kesildiğini” söyledi. Bu haber üzerine köyün komutanı tüm köylüyü, köyün meydanında toplayarak bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında, Rum saldırılarının durmayıp sıra ile Bafın diğer köylerine yayılacağını, Türk askerinin bölgeye gelememesi halinde, elimizdeki imkanlarla Rumlar ile mücadele etmenin imkansız olduğunu belirtti. Ayrıca, köylülerimizin emniyeti açısından isteyen ailelerin civardaki büyük Türk köyü olan Akdoğan köyüne; isteyen ailelerin ise, İngiliz üslerine barınabileceğini söyledi. Bu yönde köylüler arasında mutabakat sağlandı.

Ailem, İngiliz üslerine sığınmanın daha uygun olacağı görüşünü benimsedi. Bunun üzerine, 2-3 aile ile birlikte anlaşarak, gece hava karardıktan sonra yola çıkmaya karar verdik. İngiliz üslerine giden yolu çok iyi bilen orta yaşlı bir köylümüz, bizlere rehberlik yapacaktı. Her aile yolda kendisine gerekebilecek şeyleri çantalara doldurdu. Gecenin karanlığında 20 kişilik bir kafilе halinde yola koyulduk. Gün boyu duyulan silah sesleri de susmuştu. Üslere giden yol dik ve tepelikti.

Aramızda küçük çocukların da olması nedeni ile yavaş yol alıyorduk. Ablamın iki yaşında olan oğlunu sıra ile kucağımızda taşıyorduk. Etrafta Rum köylerinin de olması, Rumlara yakalanma riskini artırıyordu. Gecenin geç saatlarında, bir ara uzaktan bir arabanın ışıklarını gördük. Tam anayolu geçip yolumuza devam edeceğimiz bir andı. Rehberin uyarısı ile geriye doğru kaçarak bir tepenin arkasına saklandık. Araba oradan geçip uzaklaşınca yolumuza devam ettik. Yaklaşık on saatlik bir yürüyüşten sonra, sabahın ilk ışıkları ile beraber Bladanisyo köyüne vardık. Burada hayat normaldi. Mücahitler köylerini savunuyorlardı. Onların yardımı ile bazı ailelerin yanına yerleştirildik. Ancak, daha doğru dürüst yerleşmeden, köye büyük bir Rum saldırısının yapılacağını, bu nedenle 1-2 saat içinde köyün boşaltılacağını ve İngiliz üslerine gidileceğini öğrendik. Araçları olanlar, araçlarını bu amaçla seferber etmişlerdi. Bu kaçma telaşı içinde, büyük bir yolcu otobüsüne kapasitesinin çok üstünde insanın doluşması nedeniyle otobüs devrilme tehlikesi atlatmıştı. Biz ise ailece bir traktörle İngiliz üslerinin yolunu tutmuştuk. Evdim köyünden geçerken bu köyün boşaltılmış olduğunu gördüm. İngiliz üslerinin kapısına geldiğimiz zaman, bir grup İngiliz askeri, bizi durdurdu. Silahı olanların silahları İngiliz askerleri tarafından alındı ve buna göre üslere girmemize izin verildi. Happy Valley dedikleri bir yere götürdüler bizi. Buraya geldiğimiz zaman bir çok bölgeden gelen çok sayıda Türk ile karşılaştık.

Üsler bölgesindeki yaşam çok kısıtlı ve sıkıntı verici idi. Aylar geçiyordu ve ne olacağımız konusunda belirsizlik devam ediyordu. Yanılmıyorsam Eylül ayın ın ilk günü idi. Okullar açılmak üzereydi. Son sınıfa geçmiştim. Yıl kaybetmek istemiyordum. O sıra yine hastalar Lefkoşa'ya nakledileceklerdi. Hastaların valizleri askeri Kamyonlara yükletiliyordu. Daha önce bu valizlerin arasına saklanarak Lefkoşa'ya gidenlerin olduğunu duymuştuk. Ailelerimizden gizli olarak üç arkadaş böyle bir maceraya girişme kararı aldık ve o gün yardım amacıyla kamyonlara valizleri yükletmeye başladık ve İngiliz askerlerinin

hareketlerini dikkatle izleyip görülmediğimizden emin olduktan sonra sıra ile valizlerin arasına saklandık. Bir süre sonra araçlar hareket ettiler. Ne kadar yol aldığımızı bilmiyorum. Bir ara kamyonlar durdu. Bulduğum yerdeki delikten baktığımda, durduğumuz yerin Limasol olduğunu anladım. Birden, arkadaşlardan biri kımıldamış olacak ki bir iki valiz kayarak düştü ve en üste saklanan arkadaş ortaya çıktı. Bunun üzerine bütün kamyonu boşalttılar. Yakalanmıştık. Bizi epey azarladılar. Sonra da bir araca koyup tekrar Üslere götürdüler. Ailemizden de hayli azar işitmiştik.

Aradan yine hayli zaman geçmişti. Aralık ayının ortalarıydı. Bu kez ailemin de tasvibi ile ve ablam ve eniştem ile birlikte, dağ yolu ile Lefkoşa'ya gitmeye karar verdik. Nazım amca diye biri vardı. Aydın köyünden Lefkoşa'ya bizden önce de çok kimseyi kaçırmıştı. Yolu iyi biliyordu. Kişi başına beş Kıbrıs Lirası ücret alıyordu. 60-70 kişilik bir kabile oluşturduk ve bir otobüse doluşarak kamptan ayrılıp Aydıncöy'e gittik. Gece olunca, karanlıktan istifade ederek yaya olarak yola çıktık. Aramızda küçük çocukları olanlar da vardı. Bu da bizim hareketlerimizi bir ölçüde kısıtlıyordu. Gündüzleri saklanıyor, geceleri yolumuza devam ediyorduk. İki gün iki gece yürümüştük. Nazım amca ile ben en önde gidiyorduk. Lefke barajına yaklaştığımızı söylüyordu. Daha dikkatli olmalıyız derken az ötemizde, önümüzde bir yerlerde silah sesleri duyduk. Daha ne olduğunun farkına varmadan, üç silahlı Rum askeri önümüze dikildi ve silahlarını bize doğrultarak ellerimizi yukarı kaldırmamızı istediler. Öyle yaptık. Fakat onları gören kabilemizdeki bazı kişiler korkup kaçmaya başlamışlardı. Bir anda herkes çil yavrusu gibi dağılmıştı. Rum askerleri de havaya gelişi güzel ateş etmişlerdi. Kimse yara almamıştı ama, umutlarımız suya düşmüştü. Rumun eline düşmüştük. Meğer bizden önce bir grup Türkü daha yakalamışlar. Hepimizi dik bir yamacı tırmandırarak bir köye götürdüler ve ordaki Polis karakolunda teker teker ifadelerimizi aldılar. Bana dokunmamışlardı ama, Nazım amacayı epey dövmüşlerdi. Bunlar olurken, Nazım

amca bana “korkma bir şey yapmayacaklar” diyordu. . Çünkü Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleri bizim yakalandığımızı farketmişler. Yine Nazım amcadan öğrenmiştim: Rum askerlerin başındaki Yunanlı subay, bizim esir olduğumuzu ve uluslararası kurallar gereği bize esir muamelesi yapmak zorunda olduklarını söylerken, diğer Rum askerleri ise bizi cezalandırmak istiyorlarmış Derken Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleri geldiler ve bizleri Rumlardan teslim alarak tekrar İngiliz Üssüne götürdüler.

21 Temmuz 1974 tarihinde sığındığımız bu Üs’ten yaklaşık yedi ay sonra varılan antlaşma uyarınca, Adana üzerinden İskenderun şehrine gittik ve oradan da belli bir süre kaldıktan sonra Şubat 1975’te Kıbrıs’a döndük ve özgür Türk bölgesinde, Değirmenlik köyüne yerleştirildik.

SAHIS ADLARI DİZİNİ

- A -

1. Ali Niyazi Fikret, 29
2. Ahmet Beyaz, 78
3. Ahmet Savalaş, 39
4. Arif Hasan Tahsin, 6
5. Ayşe Ramadan, 78

- B -

1. Dr. Burhan Nalbantoğlu, 25

- C -

1. Cemal Togan, 18

- Ç -

1. Çetin Eybil, 49

- D -

1. Devait Ali, 58

- F -

1. Dr. Fazıl Küçük, 13

- H -

- Hasan Aşıcı, 13
- Hasan Yusuf Arseven, 58
- Hidayet Gürsoy, 17
- Hüseyin Angolemlı, 58
- Hüseyin Veli, 29

- K -

- Dr. Kaya Bekiroğlu, 67
- Kemal Besim, 18
- Kemal İsmail, 77

- M -

- Makarios, 22
- Dr. Marangoz, 28
- Mehmet Çatalo, 78
- Mehmet Eray, 58
- Menteş Zorba, 29
- Mustafa Ormancı, 15

- N -

- Dr. Necdet Ünel, 22
- Nikos Sampson, 28
- Dr. Niyazi Manyera, 25
- Nurettin Ersin Paşa, 19

- O -

1. Osman Örek, 35

- Ö -

1. Ömer Dayı, 48
2. Ömer Sami Coşar, 39
3. Önder Nazım, 67
4. Özay Uluç, 57

- R -

1. Rauf R. Denктаş, 39
2. Rıza Vuruşkan, 39

- S -

1. Süleyman Ali, 56

YER ADLARI DİZİNİ

1. Alayköy, 16
2. Alevkayası, 38
3. Arçoz, 18
4. Aya, 18
5. Baf, 62
6. Beşparmaklar, 7
7. Bilelle, 6
8. Boğazköy, 16
9. Bozdağ, 38
10. Değirmenlik, 83
11. Erenköy, 38, 53
12. Esentepe, 46
13. Fota, 30
14. Geçitkale, 37
15. Girne, 6, 41
16. Gönyeli, 43
17. Güzelyurt, 74
18. İstanbul 54
19. Kalavaç, 46
20. Karaağaç, 46
21. Kayseri, 20
22. Kazafana, 6
23. Kırmı, 6
24. Klavya, 5
25. Kormacit, 7
26. Küçük Kaymaklı, 19
27. Kömürcü, 10
28. Lapta, 11
29. Larnaka, 5
30. Lefke, 40
31. Lefkoşa, 5
32. Limasol, 24
33. Mağusa, 17
34. Mansura, 38
35. Meluşa, 18
36. Mitsa, 37
37. Mora, 18
38. Mormenekşe, 5
39. Pınarbaşı, 10
40. Pile, 5
41. Pirgo, 38
42. Poli, 76
43. Saint Hilarion, 10
44. Selçuklu, 38
45. Tatlısu, 5
46. Tremeşe, 29
47. Tuzla, 5
48. Zirkaya, 54